

Taula rodona:
«La formació del polític:
entre l'idealisme i el realisme»

Moderadora

Mònica Terribas
Periodista

Intervinents

Joan Rigol
Expresident del Parlament de Catalunya

Fernando Vallespín
President del Centre d'Investigacions
Sociològiques (CIS)

Esther Giménez-Salinas
Rectora de la Universitat Ramon Llull

35

Mònica Terribas

Després de la intervenció que hem escoltat del doctor Ángel Gabilondo, crec que el seminari ja ha valgut la pena. El llistó ha quedat molt alt, i no sé pas com podrem superar el nivell d'idees i de reflexions que ens ha ofert. D'entrada, ha donat sentit a la meua vida en afirmar que la paraula compartida és una eina fonamental, i que tot el que fem només té sentit a través de la comunicació. Ha dit que el principi és la curiositat, i jo sempre he mantingut que si no som curiosos els periodistes no podem fer la nostra feina –aquest punt el compartim amb els polítics. Ens ha parlat de tantes altres coses interessants, que ens n'anem amb el sarró ple de coneixement, un coneixement també etimològic que ens fa pensar que les paraules tenen un valor que molt sovint no utilitzem.

Ara encarem una taula que també tracta un repte fonamental de la nostra societat: quina formació han de tenir els polítics; on és el punt mig entre el realisme i el pragmatisme que ens obliga en el dia a dia, i les vocacions, l'idealisme, tot allò que respon a l'IVA (idees, valors i actituds). De fet, si aconseguíssim sortir d'aquest seminari havent analitzat el punt on es troben les idees, els valors i sobretot les actituds positives per a la classe política per poder-les desenvolupar i obtenir aquesta construcció, ja hauríem guanyat moltíssim. Sobretot tenint en compte una reflexió que ens feia ahir en Fernando Vallespín, segons la qual avui dia la política no existeix si els mitjans de comunicació no ho reflecteixen.

El funcionament d'aquesta taula rodona serà el següent: primer intervindran els tres ponents, que faran intervencions d'uns vint minuts, i després establim un col·loqui amb la incorporació del doctor Gabi-londo, mirant de respondre les preguntes, que poden ser una ampliació de les reflexions fetes. Com que l'organització del Centre d'Estudis Jordi Pujol ha facilitat els currículums dels ponents, em sembla que no cal llegir-los i perdre temps en això.

En primer lloc, ens acompanya en Joan Rigol. Qualsevol persona que conegui la nostra realitat està vinculada a la feina d'aquest home en el sentit polític. A més, darrerament ha escrit un llibre que precisament tracta les qüestions ètiques relacionades amb la professió política, que ell ha desenvolupat des de la presidència d'Unió Democràtica en els nombrosos càrrecs que ha exercit al nostre país: conseller de Treball, conseller de Cultura i president del nostre Parlament en l'última etapa dels governs d'en Jordi Pujol. No calen més presentacions d'en Joan Rigol, un home que en els darrers anys ha fet reflexions interessants sobre la teoria i la pràctica de la professió política.

En segon lloc, intervindrà en Fernando Vallespín, catedràtic de ciència política de la Universitat Autònoma de Madrid. En aquests moments, i des del maig de 2004, és el president del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS), una institució clau per conèixer millor la nostra societat i per saber el pols de l'opinió pública. Vallespín és un home que, per la seva trajectòria acadèmica, ha estat sobretot vinculat a

la reflexió en l'àmbit de la ciència política i en la traducció que els espais públics tenen en la comunicació política. Per tant, combina una doble vessant: d'una banda, la praxi que ha d'exercir com a president d'un organisme controvertit i difícil, al qual l'opinió pública sempre acusa d'estar al costat del govern –perquè és aquest qui en nomina el president–, i de l'altra, una trajectòria vinculada a l'àmbit de la reflexió des de la ciència política.

En tercer i últim lloc, comptem amb la doctora Esther Giménez-Salinas, que és catedràtica de dret penal. *A priori* aquest pot semblar un àmbit allunyat del món acadèmic, però en realitat hi està directament vinculat, tal com ens demostra el fet que un dels grans debats de la nostra societat actual és la relació que s'estableix entre els estaments judicials i la política. Giménez-Salinas va ser vocal del Consell General del Poder Judicial (CGPJ) de l'any 1995 al 2002, del qual tots vostès saben que se'n diu –si realment és independent o no, etc.– i les implicacions que té en la política d'avui. En etapes anteriors, per causa de la seva formació acadèmica i tècnica, va ocupar diversos càrrecs al Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, i actualment és la rectora d'una de les universitats privades més importants d'aquest país: la Universitat Ramon Llull.

Joan Rigol

Abans de començar, voldria deixar clares dues qüestions. La primera: sobre l'idealisme i el realisme, intentaré explicar-me des de la meua experiència personal, des dels trenta anys en què he estat implicat en política i en càrrecs de tipus polític i institucional. La segona: la meua reflexió té sempre com a teló de fons la crisi política que tenim a casa nostra, que té Espanya –com deia el president Pujol–, Europa i, en general, moltes parts del món. Per tant, oferiré una reflexió amb aquest rerefons de crisi i amb la voluntat d'aportar una certa llum a la situació en què estem immersos.

Intentaré comparar la figura del polític amb la política a tres nivells: com viu el polític en la seva consciència la seva relació amb el fet polític;

quina relació manté amb el partit polític o l'agrupació política sobre la qual actua, i quina amb les institucions on també projecta la seva activitat. Seguiré aquests tres punts, ja que em sembla que retraten el panorama en què viu el polític –no el militant d'un partit, sinó el polític que ha hagut de prendre decisions en els àmbits on ha treballat.

Considero que hi ha una tensió –que pot ser molt rica però a la vegada molt empobridora– entre el jo polític i el nosaltres sobre el qual aquest intenta projectar-se. Molta gent es pensa que afirmar el jo és senzillament ser un egòlatra, però una persona que no aprecii el seu jo val més que no es fiqui en política, perquè perdrà la condició de subjecte a la primera de canvi i serà només una espècie de peça d'un engranatge. Un polític ha de tenir el seu jo, de la mateixa manera que el té qualsevol persona, no tancat –com es deia abans–, sinó amb unes conviccions fermes i fortes. Un jo no pot quedar tancat en si mateix perquè ha de tenir present que la seva funció és construir un nosaltres.

38

Aquí se'ns planteja una altra consideració: quin nosaltres? Els meus amics? La gent que té els mateixos interessos que jo? El partit? La societat on opero, que pot ser aquesta o qualsevol altra? El meu país? I en aquest punt sí que hi ha una opció fonamental i personal del polític: allà on vol situar el nivell en què es contrasta. Lògicament, les opcions no són excloents, però n'hi ha una de fonamental que el polític pren fins i tot quan no vol, i que consisteix a decidir en quin nivell es contrasta respecte del nosaltres sobre el qual vol operar.

Realment, en la política hi ha un context tècnic obvi. Quan et posen davant d'un departament o de qualsevol institució, has de disposar dels mecanismes tècnics perquè les coses funcionin i no siguin només un aldarull. Però un polític no en té prou amb els mecanismes tècnics; no n'hi ha prou amb conèixer el teu país a través d'enquestes, l'has de conèixer per un sentit emotiu, per una espècie de cordó umbilical que t'uneix al teu país i a la societat sobre la que treballes, i que et dona una saviesa i un coneixement vital clau. Jo crec que aquesta és la condició bàsica per ser subjecte i persona davant de la responsabilitat que t'han assignat. Per a mi la política no és només una tècnica, és un art on la

teva creativitat, el teu pòsit personal, es projecta sobre el conjunt de la societat en què incideixes.

En el fons, la grandesa de la política viscuda pel polític és allò que fa que quan al teu poble, al teu país o a la teva ciutat hi succeeix una cosa bona, la visquis com si fos una cosa bona de casa teva i de tu mateix; i que quan hi ha un problema o una desgràcia, també la visquis com si fos realment teva. Aquesta és, segons el meu parer, la grandesa espiritual del polític, que és capaç de tenir aquesta sintonia, que a vegades produeix maldecaps i a vegades alegries, però que sempre es dona des del punt de vista de la col·lectivitat sobre la que es treballa.

En Cambó deia: «Aquell polític que perd la fe en el seu poble és com aquell capellà que perd també la fe en Déu. El que ha de fer és plegar». Tenir fe no és només un acte de racionalitat, és un acte de racionalitat i de voluntat, i qualsevol polític ha de tenir aquesta dimensió. Vostès podran constatar que hi ha polítics que al principi són més aviat escèptics, i en aquests casos ja els dic que no hi ha res a fer. Aquí, doncs, ens hem de trobar amb aquest realisme que posa aquí com a pol i els porta a un cert escepticisme.

Les actituds d'escepticisme estan separades del cinisme per un tel molt fi. És a dir, un polític escèptic sobre el seu país és un polític que immediatament es transmuta en un cínic. I aleshores el seu realisme ja no consisteix a tocar amb els dos peus a terra, sinó que a vegades sembla que vulgui tocar-hi amb quatre, i aquest realisme mata precisament quelcom tan real com és l'esperit. Aquesta és una altra dimensió de la personalitat del polític.

És ben cert que tot el que no surt als mitjans de comunicació és com si no fos una realitat. El fet és que formem part d'una comunitat humana on hi ha molta gent, i necessitem els mitjans de comunicació. Ara bé, el polític corre el risc enorme de convertir-los en el seu mirall. Quan els mitjans de comunicació comencen a omplir pàgines i pàgines sobre algun tema determinat –com possiblement passa avui–, la població agafa aquelles pàgines i les gira de cop, però el polític es pensa que la realitat és la que mostra el mitjà de comunicació. Els mitjans de

comunicació –perdonin la reiteració– s’han anat convertint en un mirall que falseja la realitat del polític.

I aquí se’ns planteja un altre gran repte: el de no perdre el sentit de la realitat quedant encerclat pels mitjans de comunicació o per allò que a vegades n’agafen els que volen tenir el monopoli de la societat civil. La societat civil, que, lògicament, és el que dóna vida i força a una societat i la vertebrada, no sempre sap quines són les prioritats de les coses. Hi ha persones que tenen l’habilitat de fer veure que allò que els convé a ells és el que convé al país, i moltes vegades la dinàmica de la societat civil té aquesta limitació.

El polític ha de tenir uns punts de referència que li permetin veure quina és la realitat que viu la gent normal. N’hi ha que faran servir els mecanismes que els proporcionen la seva família –si és prou significativa–, d’altres recorreran a altres mitjans, però és indispensable que un polític tingui la vivència de la realitat i la capacitat de traspasar totes les fronteres que se li presentin.

D’altra banda, és fàcil arribar a un departament o a un lloc de responsabilitat política i convertir-se en administrador dels mitjans de què disposa, o parapetar-se en la màquina burocràtica que hi ha darrere de cada institució, de cada departament i de cada ajuntament. En el fons, això amaga quelcom que per a mi és fonamental en política: saber induir la gent a tenir actituds comunitàries i no només a administrar un equilibri d’interessos. La capacitat d’induir actituds comunitàries és un risc cap a l’idealisme, cap a ser acusat de «bufanúvols». Però el polític que no és capaç de saber que els conflictes no es resolen només en el punt mig dels interessos, sinó des d’una perspectiva superior, és senzillament un funcionari de la política i es perd la capacitat i la riquesa de viure la política amb creativitat i amb força, amb credibilitat moral –com dèiem abans. Un polític només surt del nivell del conflicte en la mesura que té aquesta credibilitat. Si m’ho permeten, continuant en aquesta línia, crec que hi ha polítics que resolen afers però que obliden que al darrere de qualsevol assumpte sempre hi ha el rostre d’una sèrie de persones. I si perd aquesta dimensió, perd la gran força que té la dedicació a la política.

Més endavant, quan parli de la relació amb els partits polítics, ampliaré aquest punt, però m'agradaria assenyalar que un polític ha de tenir com a característica elemental el sentit de la llibertat. La llibertat no és fer el que et doni la gana, sinó que és allò que et permet traspassar la teva persona i sentir-te vinculat als altres. Si un polític no actua així i es deixa portar només per consignes o per tàctiques, la seva persona queda absolutament diluïda; i al meu entendre la grandesa del polític és la relació personal que estableix amb el conjunt de la societat.

Per tancar aquesta primera part fonamental, crec que la qualitat més gran del polític és que no tria el seu proïsme, sinó que aquest li ve donat. És molt fàcil tenir simpaties quan pots triar la gent que t'envolta, però en política has de saber i voler mantenir un diàleg sincer i clar amb la gent que no pensa com tu, i has de poder arribar a establir aquesta trama o aquest ordit sense les simpaties que en principi podries pensar que t'ajudarien.

Encara que hagi estat molt telegràfic, aquests són els que considero punts clau de la relació íntima i personal del polític respecte a la política.

Tots sabem que un dels grans desencants de la política actual és que els partits polítics no hem sabut trobar el nostre paper i la nostra funció en la societat. Jo recordo que quan em vaig afiliar a un partit polític, exactament l'any 1975, un conjunt de professionals vam estar mirant dues coses: quin era el model de societat per al qual volíem apostar a llarg termini –que obeïa a tot l'espectre ideològic d'Europa, que també estava present al nostre país–, i quin era el grau d'implicació en la consciència nacional catalana.

Després, del 1975 ençà, no s'ha aplicat gens aquesta visió a llarg termini. Si em permeten fer una fotografia, tot i que pugui tenir aspectes d'una certa injustícia, els diré el següent: l'amic íntim d'un socialista laborista com en Tony Blair era el senyor Aznar, que era un conservador de set soles –com vostès saben–, i no tenien cap problema a anar junts a tot arreu; l'amic íntim del senyor Chirac, conservador, era el senyor Schröder –dues persones que en teoria tenen visions diferents de la societat–; la construcció del primer govern austríac, que era

democratacristià, s'ha fet en connivència amb altres forces que no tenien res a veure amb aquesta tradició, i a Polònia hi passa quelcom semblant. Què significa això, des de la perspectiva de molta gent? Que les ideologies estan en el frontispici de les declaracions, però que no són operatives a l'hora de construir Europa, perquè el que és important és la conjunció d'interessos –en aquest cas interessos d'estat–, que són els que realment vertebraven la política.

Aquest horitzó a llarg termini, que la política hauria de tenir per saber cap a quin tipus de societat avança, ha quedat diluït per l'immediatisme polític. Aquest immediatisme es correspon amb el de la nostra societat, perquè la gent ens critica molt, als polítics, però no sap que els problemes que tenim per connectar-hi són els mateixos que té la societat. Una societat immediatista, una societat a la qual només li interessa l'economia –«És l'economia, estúpid!», com deia en Clinton–, una societat en què gaudir només és possible al voltant d'una certa banalitat, no pot esperar tenir polítics amb una visió a llarg termini o arriscats en els seus afers. Al meu entendre, tots som fills d'una situació més o menys semblant.

Hem de saber quines són les funcions dels partits. Jo crec que la primera és vertebrar l'opinió pública, fent-la operativa en el camp democràtic; la segona és tenir capacitat d'escola de democràcia i de debat intern, i la tercera és ser capaços de prendre decisions i de governar quan el país ens assigna aquesta responsabilitat. Aquests tres elements han de tenir un equilibri prou fort i han de ser prou vius com per no esbiaixar la funció social dels partits polítics.

L'equilibri d'aquests tres elements em sembla fonamental, i crec que la tradició política catalana ens en dóna una pista. Sense ser historiador, aniré una mica més lluny per ser gràfic en la meua explicació del perquè. A Catalunya, a l'època de la restauració, hi havia una idea de democràcia una mica artificial i el poder s'articulava al voltant dels grans grups de pressió, que anaven dels terratinents als bisbes, passant pels militars, etc. Però aleshores van aparèixer una colla de polítics que ja no se situaven al voltant d'aquests poders fàctics, sinó que actuaven

d'acord amb el seu compromís amb la societat. Jo moltes vegades he posat l'exemple del doctor Robert –tot i que en podria posar molts d'altres–: un metge que anava amb la maleta al costat del malalt, i com que no en tenia prou amb ser metge, va assumir responsabilitats de tipus cívic i va esdevenir el rector de la Universitat de Barcelona i el que va traslladar l'Hospital de Sant Pau; i encara sense tenir-ne prou amb el compromís cívic, va assumir el polític i es va convertir en l'alcalde de Barcelona, el president d'aquella candidatura dels presidents.

Els partits polítics hem d'agafar aquest exemple, perquè la gent i els militants vinguin amb les mans plenes de compromís cívic amb la societat, i d'aquest compromís cívic treure'n la dimensió imprescindible i necessària de conjunt que significa la política. S'ha de ser professional de la política, clarament, però s'ha de ser professional en aquest viatge personal de sentir-se compromès en l'àmbit que sigui de la pròpia responsabilitat política.

En relació amb les institucions, els explicaré una experiència. Una familiar meva que treballa en el món de l'ensenyament em diu: «Escolta, amb els adolescents jo estic treballant molt per ensenyar el civisme a la classe, i cada vegada que aquests nens veuen el debat al Congrés dels Diputats fem marxa enrere». Té raó, els polítics també hem de cuidar les nostres formes, perquè és la nostra manera d'expressar-nos. I en aquest sentit hem de trobar un equilibri, que al meu entendre se centra en dos punts.

En primer lloc, tenir sentit institucional vol dir dues coses. D'una banda, saber que les institucions, si són les que vertebrin el poble, no són del partit que guanya les eleccions sinó del poble i, per tant, la confrontació entre partits no pot monopolitzar totalment la política perquè ha d'estar moderada per la responsabilitat de cadascú. De l'altra, saber que no es pot entrar en una dinàmica de dilatació dels problemes a través de la cerimònia de recerca d'equilibris interns –una experiència que alguns de vostès poden constatar molt a prop.

Per tant, el sentit institucional és bàsic perquè s'entengui que guanyar unes eleccions no és expulsar l'adversari a les tenebres, sinó que és

saber-li donar un rol. No tindrem una democràcia ben consolidada fins que l'oposició no sigui un element reconegut i positiu en el conjunt dels afers institucionals. I sinó, mirin què passa a Espanya, per exemple, on es vol vertebrar el país a través del monopoli ideològic de cada una de les opcions. Tothom vol tenir el monopoli del país, però ningú no està disposat a posar institucions omnicomprensives perquè siguin els punts de referència de la gent.

En Maritain sosté que la democràcia és impossible de mantenir si no hi ha uns valors transversals entre el conjunt de la societat i els seus polítics. Cada poble i cada país ha de saber formular aquests valors a través del seu bagatge, a través de la història més positiva que ha heretat, i ha de saber establir aquest diàleg necessari entre els responsables polítics i la mateixa societat. No només em refereixo –com s'han dit anteriorment– als valors declamatoris de «llibertat i solidaritat!», sinó a les actituds que el poble va forjant al llarg de la seva història. Això és aquell consens implícit que dóna punts de referència al conjunt de la societat i entre la societat i els polítics.

En segon lloc, vull fer referència a la publicació de les obres completes d'en Joan Maragall que va realitzar l'Editorial Selecta, i de les quals se n'ha fet un volum en català i un en castellà. En l'edició castellana hi ha un pròleg d'en Laín Entralgo que em fa pensar en una cosa que vaig llegir fa anys i que he anat recordant sempre: «Hi ha dues maneres de ser bones persones. Una: aquelles que, per ser bones persones, marxen del món, es posen fora de la realitat i et recorden els valors que portem tots nosaltres, però des de fora. I una altra: hi ha gent que intenta ser bona persona enmig del foc creuat dels interessos, de la conflictivitat, de les tensions, de tot el que vulguin. En Joan Maragall és un d'aquests».

Per acabar, em permeto dir-los que la política, viscuda amb intensitat i amb dedicació, és un projecte per a una persona amb un contingut espiritual extraordinari, perquè és el repte d'intentar ser bona persona enmig d'aquesta conflictivitat. I en el fons, quan el polític se'n va a casa a dormir cada dia, el que es mira és si realment es realitza aquest

projecte o, en canvi, va a les palpentes. També els he de dir que la sensació d'anar a les palpentes és permanent i, per tant, l'horitzó de projecte i de realització personal és en el rerefons de la vivència de cadascú.

Fernando Vallespín

Yo, antes de nada, quisiera dar las gracias al *president* Jordi Pujol, que ha tenido la gentileza de invitarme a través de la fundación, y desde luego a la rectora de la Universidad Ramon Llull, por estar aquí.

Lo que pasa es que me encuentro un poco mal porque, efectivamente, el profesor Gabilondo había puesto ya el nivel muy alto; pero, claro, sigue subiendo el nivel y bueno, Esther, menos mal que yo lo bajaré y entonces podrás incorporarte ya más cómodamente. Yo me incorporo muy incómodamente a esta reflexión porque, en efecto, es una reflexión de altura.

Digo, ya de antemano, que no voy a hablar como representante del Centro de Investigaciones Sociológicas, con independencia de que sí introduciré algunos datos de encuestas. Voy a hablar fundamentalmente como teórico político, y confieso, ya desde el principio, que mi amigo y rector –porque yo soy también de la Universidad Autónoma de Madrid, como se ha dicho– me ha destartado un poco el esquema que yo quería haber seguido, puesto que me parece que es excesivamente idealista, y no porque haya citado tanto a Hegel, sino porque ojalá pudiéramos hacer hoy en estos tiempos poshumanísticos o posmodernos esa reivindicación de la política. Ojalá la gente –y esto que voy a decir es muy fuerte– se lo creyera, es decir, se creyera que es posible esa otra política. Y con esto entro directamente en donde me interesa aterrizar.

El único dato de encuesta –lo voy a decir al comienzo y, después, ya no volveré a comentar nada que tenga que ver con las encuestas– es una pregunta de éstas que nosotros llamamos de serie: De los siguientes, ¿cuál cree que es el motivo principal que lleva a la mayoría de los candidatos a diputado a presentarse a unas elecciones? Que es lo mismo que decir: ¿Por qué cree usted que alguien se mete a político? Y el 57%, es decir, una mayoría aplastante, dice que es por el poder y la influencia

que se obtiene a través del cargo, mientras que sólo un 18% dice que es por la posibilidad de luchar por sus ideales y los de su partido. Ésa es la opinión que tienen los ciudadanos de los políticos. No cambia mucho en otros países europeos; no es un síndrome exclusivamente español. En todos ellos, la profesión más denostada es la de político, cuando, por otra parte, creo que –es de sentido común– es la profesión quizá más necesaria, porque –antes lo decía el profesor Gabilondo– el gobernante es quien está al timón, y, por tanto, lo que deberíamos es tener o poder confiar, efectivamente, en quien lleva el timón; quien lleva la nave de la sociedad, en efecto, merece una confianza y merece al menos un respeto.

Lo que voy a intentar hacer aquí es lo contrario de lo que ha hecho el profesor Gabilondo –porque yo estoy aquí en tanto que científico social–, y es el tratar de buscar las razones por las cuales se denosta la política. La mala prensa de la política creo que tiene que ver mucho con una serie de consideraciones de tipo histórico, pero también con una nueva conformación de la realidad que se ha producido en esta sociedad nuestra, una nueva conformación que se caracteriza sobre todo por su complejidad y por la marginalidad que va cobrando la política respecto de otras actividades humanas. Es decir, antes, en el mundo moderno, desde el vértice del estado se podía transformar radicalmente la sociedad. Cada vez más, yo creo que tenemos la conciencia de que vamos perdiendo esa capacidad de transformación de la sociedad exclusivamente desde un vértice. Es decir, las decisiones sociales, las que nos afectan, tienden a horizontalizarse, ya es todo menos vertical.

Yo creo que la mala prensa se manifiesta sobre todo a través de tres síndromes que, en mi opinión, son muy compartidos por la gente. Voy a hacer una presentación tremendamente esquemática de esos tres síndromes, pero creo que me van a entender enseguida porque mucha gente comparte que, efectivamente, la política es eso o tiene que ver con eso.

El primer síndrome es obviamente el síndrome maquiaveliano, que viene a significar o se viene a reducir a lo siguiente: la gente se mete

en política porque busca el poder, y una vez que lo tiene lo que desea es conservarlo. Y esto es una ley de hierro. Esto no hay quien lo mueva. Por tanto, se puede aplicar a los políticos esa idea hobbesiana, que éste atribuía a cualquier ser humano, de que la vida es la búsqueda de poder tras poder, búsqueda que sólo cesa con la muerte. Bueno, gracias a Dios que hay políticos que se jubilan, y tenemos algunos aquí presentes, pero lo propio es que a los políticos se les expulsa de la política, no porque se jubilan; no se jubilan –digamos– por sí mismos.

Entonces, claro, hay una cosa muy interesante que dice Maquiavelo, que es lo siguiente –y es muy importante que seamos conscientes de esta distinción–: «Cuál sea el fin por el que nosotros deseemos estar en política es irrelevante a estos efectos; lo relevante en términos políticos es el conseguir el poder para realizar ese fin u otros». Es decir, que lo que se pasa al primer plano son los medios. Hay una idea maquiaveliana que es la de que quien quiere el fin debe querer también los medios. Es decir, quien quiere la política para enriquecerse tiene que instrumentalizar un conjunto de acciones para conseguirlo. Quien quiere acceder a la política para mejorar su sociedad, para hacer una sociedad más habitable, etc., también tiene que instrumentalizar su acción adaptándose a esa lógica cruel que es la competitividad –y luego volveré sobre eso.

Por tanto, por decirlo en términos ya más modernos, menos maquiavelianos –porque Maquiavelo estaba hablando, en definitiva, para los hombres del Renacimiento–, el político está en política, y una vez que se incorpora a la política lo que busca es la reelección. Y ésa es su patología y ésa es su única finalidad, y todo lo demás es instrumental para la consecución de ese último fin.

Y aquí es donde entra también una idea hobbesiana que me gustaría enfrentar a la magnífica descripción que ha hecho Ángel de atributos o de acciones, o de acciones humanas. Hobbes nos diría lo siguiente: el político debe ser íntegro, entero, porque si la gente piensa que es íntegro y entero tendrá más poder. Debe ser curioso. ¿Por qué? Porque si

manifiesta curiosidad será atractivo para la gente y, por tanto, conseguirá reforzar su poder. Debe ser singular, es decir, tener una personalidad propia, ideas propias. ¿Por qué? No porque las ideas sirvan para algo, sino porque en última instancia sirven para aquello que quiere todo político, que es seguir siendo el ocupante del poder. Y así con respecto a todos los demás atributos humanos, que es lo que dice Hobbes, que al final todos ellos, incluso la magnanimidad –dice Hobbes–, se reducen al poder. ¿Por qué? Porque la gente tiende a respetar más al magnánimo. Éste es el primer síndrome, que es el síndrome de Maquiavelo.

El segundo punto que añade también –digamos– una sombra de sospecha a la política, que es –también voy a ponerle un nombre– el síndrome de Carl Schmitts, es decir: la política es el lugar del enfrentamiento; no hay forma de penetrar en el ámbito de la política sin introducir inmediatamente un código, que es el código amigo-enemigo o amigo-adversario, el *freund-feind* éste de Schmitts. Es decir, que el enfrentamiento real o potencial entre los actores políticos forma parte de la esencia de eso que llamamos *políticas*. Por tanto, los políticos, por definición, son cainitas. Y es muy interesante lo que nos dice san Agustín. Yo creo que de ahí viene la idea ésta de cainitas, porque lo que viene a decir la Biblia es que cuando Caín mató a Abel se convirtió en el primer fundador de ciudades. Como Rómulo y Remo, de cuyo fratricidio nace Roma. Es decir, que la política está imbuida no ya sólo del conflicto, sino incluso –en el ámbito de lo simbólico, eso está en nuestra propia tradición más antigua– imbuida de, bueno, fratricidio es mucho decir, pero sí de un conflicto inexorable entre los propios actores.

Por tanto, no hay forma de entrar en política sin la definición inmediata de un adversario, es decir, que la definición del adversario es el criterio imprescindible para que nosotros nos podamos orientar en el espacio de la política. Es decir: ¿quién es mi enemigo?, ¿quién es mi amigo?, pero incluso dentro de los propios partidos, porque inmediatamente todo tiende a vislumbrarse desde esa perspectiva.

Y esto –y hay que dar un paso más– se ve potenciado hoy dentro de los sistemas democráticos con el código gobierno-oposición. Entonces, en una sociedad además profundamente desideologizada como es la nuestra, la identidad de los partidos cobra sentido a partir de ese código: «Dónde se ubica usted, para yo ubicarme en el sitio contrario». Es decir, vamos a ver ante este conjunto de opciones abiertas a las posiciones que, si yo ocupo una oposición, inmediatamente el adversario ocupa la diferente.

Y aquí otra vez una reflexión contraria a lo que trataba de afirmar Ángel, que yo comparto. Este posicionamiento o este código gobierno-oposición obliga sistémicamente, es decir, que el propio sistema de la política democrática obliga a que así sea –y me parece además bastante saludable–, a ofrecer diferentes versiones de una misma realidad. Es decir, que la lectura de la realidad que hace el partido A es de esa misma realidad que hace el partido B o que hace el partido C. O sea, que desde la esfera de la política lo que se arroja a los ciudadanos es una discrepancia, un conflicto en torno a la forma en la que se ve el mundo. Un conflicto, además, que muchas veces es irreconciliable. Pero el problema ahí es, por tanto –y yo creo que ésta es la consecuencia más terrible–, que por mucho que dialoguemos, por mucho que utilicemos la palabra, al final los argumentos aparecen delimitados dentro de la definición de la realidad que satisface a nuestros propios intereses sectarios. O lo que es lo mismo, que no podemos o, por lo menos, que carecemos de un instrumental, de un espacio, de un escenario donde podamos diluir esas visiones enfrentadas y, por tanto, podamos acceder a una supuesta visión objetiva de la realidad.

Por consiguiente, para el ciudadano la política aparece caracterizada por la presentación de definiciones diferentes, y muchas veces incluso antagónicas, de las mismas realidades, que pueden o no coincidir con la suya propia; realmente se encuentra inmerso en eso.

Entonces, al final, el problema que muchas veces los politólogos nos planteamos es dónde está la realidad, porque, en definitiva, la realidad no existe hasta que no es objetivada a través de palabras. Eso es lo

maravilloso que tiene el lenguaje. Hay una frase de Epicteto que es maravillosa, que dice algo así como: «No son los hechos los que estremecen a la gente, sino las palabras sobre los hechos», es decir, que la realidad se construye a medida que va siendo narrada. Por eso, este elemento que tiene la política también de narración es tremendamente importante, y como lo saben los políticos, tratan de anticiparse y de definir, antes que el adversario, una realidad. En cuanto se anticipan y definen esa realidad y le ponen la banderita, así es como nosotros la definimos, la objetivamos; a partir de ese momento ganan en esa lucha por mantenerse en el poder. Entonces, vemos como esto también nos traslada al primer síndrome.

Aquí, por tanto, este código gobierno-oposición nos introduce a un pluralismo de visiones del mundo que muchas veces no puede reconciliarse, y, lo que es peor, que precisamente porque no hay una interacción auténtica entre ese choque de visiones ambos pueden coexistir indefinidamente a lo largo del tiempo. Es decir, que las mentiras que puede decir un partido al final acaban sin ser disueltas en el espacio público, y nos encontramos con que hay ciudadanos que sólo siguen esa definición de la realidad o sólo acceden a la definición de la realidad de su partido, con lo cual ignoran las definiciones de la realidad de los otros partidos. Por tanto, nos encontramos muchas veces con visiones paralelas que al final nunca acaban de juntarse. Éste era el segundo síndrome.

El tercer síndrome también tiene un nombre, que es Roberto Michels. Como ustedes saben, es quien diseñó esa ley, que parece que es una de las pocas leyes que se asemeja casi a una ley del mundo físico: la ley de hierro de la oligarquía. Y ¿qué es lo que dice esa ley? Lo que dice la ley de hierro de la oligarquía es que, al final, en todas las organizaciones, por muy amplias que sean, por muy democrática que sea su gestión, hay una minoría que las controla. Una minoría que normalmente es de líderes o de *aparatchiks*.

En consecuencia, los partidos son normalmente impenetrables por parte de la ciudadanía, ya que son gobernados dentro de esa lógica

de –digamos–, acaparamiento del poder por parte de un grupo minoritario. Yo creo que esta idea cala. Ha calado. Yo creo que es lo que está también detrás de esa mala valoración y desconfianza de la ciudadanía hacia los partidos políticos. En Europa es la institución peor valorada, y en España las multinacionales son peor valoradas que los partidos políticos. Entonces, claro, yo creo que esto viene también de esta otra atribución de los partidos a esta idea.

Como se puede ver, yo creo que estos tres síndromes o éstas tres imágenes de la política, tremendamente negativas, nos la presentan, efectivamente, como un lugar donde se gestiona el conflicto; donde hay que mancharse las manos; donde, por tanto, no podemos extraer una imagen positiva de aquello que ahí se hace. Pero oculta otra dimensión de la política, al menos tan importante como ésta –que ha sido muy bien presentada antes por mi rector–, que es la visión de la política como la capacidad para realizar acciones colectivas. Yo diría incluso que algo más: como la capacidad de adicionar fuerzas humanas para realizar acciones colectivas. Es decir, que la política no se ve ahora como una técnica opaca, sino que se ve o comienza a verse como una energía, que es la única energía que nos permite realizar determinados fines colectivos. Sólo a través de la política, además, podemos realizar esos fines colectivos.

Antes, el *president* Pujol dijo que, efectivamente, sólo los políticos deciden en nombre de los demás. Es una inmensa responsabilidad, pero también tiene esa capacidad de permitir hacer cosas. Es lo que decía antes, con ese castellano magnífico, mi rector –aquí yo estoy fardando de rector– de que un político es un tramador, es decir, es un *broker* de acciones sociales; es quien tiene la capacidad de ir sumando voluntades para conseguir algo. Sin esa suma de voluntades no se puede conseguir algo.

Por tanto, ésta es la visión noble que hay detrás de la política, que normalmente se oscurece por esa otra visión que antes hemos visto y que comienza a aparecer. Por tanto, aquí sería el político como «facilitador»; el político como «conseguidor»; el político como esa persona

que tiene esa capacidad casi prometeica de conseguir que la nave funcione o se pueda dirigir en una dirección u otra.

El hecho de que esta dimensión vaya perdiendo fuerza en el imaginario público, yo creo que obedece a varias razones. Podemos establecer bastantes hipótesis. Hay una muy importante que dije al comienzo, que me parece que está ahí: el hecho de que, efectivamente, la política –al menos en el imaginario de la gente– tenga un problema, y el problema es que se va percibiendo quizá en exceso que no puede hacer lo que tradicionalmente estaba llamada a hacer. Por tanto, esa capacidad que tenía la clase política de adicionar fuerzas para conseguir fines colectivos al final se frustra, ya sea por divisiones internas, ya sea por la propia dificultad de llevar a cabo esta labor. Con lo cual la sociedad piensa: «Pues si tenemos un conjunto de intereses y queremos promoverlo, lo hacemos dentro de la estrategia de eso que llamamos, entre comillas, sociedad civil». Eso tiene mucho que ver: la crisis de la política con la crisis de lo público, con el proceso éste de privatización, de individualización de la sociedad en la que vivimos; y cuando entra en crisis el espacio público, entran necesariamente en crisis la política y los gestores de ese espacio público, que por definición son los políticos.

52

Joan Rigol lo ha dicho antes muy claramente: «Es muy importante actuar en nombre de la comunidad». Es muy importante actuar en nombre de lo público, buscar precisamente fines públicos –llámese *bienestar general*, *bien común*, como se quiera–, pero sin eso es muy difícil que sobrevivamos como colectividad. Entonces, ahora lo que parece es que la política es una mera gestión de intereses privatizados. De lo que se trata, en último término, es de buscar el interés general, ser algo así como el equilibrio entre la capacidad que tengan diferentes intereses privados e imponerse unos sobre otros. Punto.

Por tanto, desaparece la idea de bien común, la idea de que existe algo así que nos une a todos dentro de un sentido comunitario. Y, claro, yo creo que la reivindicación hoy en el discurso de algunos partidos de la tradición republicana, que yo creo que es lo que ha hecho mi rector –que yo le estaba viendo vestido de romano, además–, tradición republicana

pura, lo que viene a decir es precisamente eso: necesitamos comunicarnos más allá de aquello que nos interesa, es decir, para entendernos. Es decir, la comunicación dirigida al entendimiento, que diría Habermas. No la comunicación o, por lo menos, no el lenguaje utilizado como mecanismo de encubrimiento de intereses, y por tanto dirigido al engaño, sino que sencillamente lo que necesitamos es crear esos espacios para conseguir esta dimensión más amplia.

Pero aquí nos encontramos ante un problema grave —éste sí que es un problema sistémico—, que es esa creciente abstracción y tecnocratización de lo político. Y aquí me parece que es muy importante introducir una distinción no entre el político y el no-científico —como en el título de la obra de Max Weber, deliciosa—, sino entre el político y el técnico, el tecnócrata. Porque, claro, yo creo que si el político es algo es el gestor de lo contingente, es el gestor de las contingencias; de las contingencias derivadas precisamente de tener que adoptar decisiones. Yo creo que fue muy relevante también el que subrayara este punto Ángel Gabilondo; es decir, cuidado que, ocurra lo que ocurra, debatamos lo que debatamos, sabemos que al final debe recaer una decisión y que, por tanto, además, no podemos prolongar indefinidamente el debate hasta que exista un acuerdo. El imperativo de la decisión nos marca de una manera decisiva.

Pero el tecnócrata excluye la responsabilidad social a la decisión; quien la tiene que asumir siempre es el propio político. Y además, queremos que la decisión la tome un político, no un técnico, precisamente porque la mayoría de las decisiones que nos afectan, aunque tienen un componente técnico, en última instancia son decisiones políticas, es decir, que hay un elemento de contingencia. Dicho de otra forma, no son decisiones necesarias. Un ejemplo bastará: si nosotros vamos en un avión y de repente el piloto nos dice: «Señores, se nos ha estropeado un motor, vamos a someter a votación cómo aterrizamos, o va a decidir el señor *president* Pujol, que está en el avión, cómo se aterriza», claro, nos aterrará. Es decir, ahí no entra la política, porque es una decisión puramente mecánica, técnica.

Entra la política cuando no estamos seguros de que aquello que nos dicen los técnicos es efectivamente aquello que hay que aplicar. Luego ese elemento de contingencia es inevitable. Y la grandeza de la política reside precisamente en que en esa soledad –de la que antes hablaba también Gabilondo– el político tiene que adoptar muchas veces decisiones que son –no digo en la mayoría de los casos, pero muchas veces– trágicas, es decir, que no valen soluciones limpias. Siempre hay que jugar con dos males: se decida A o se decida B, no nos gusta ni A ni B, pero estamos obligados a decidir en esa línea y, por tanto, ese elemento trágico es un elemento fascinante de la política. Y ahí creo que Shakespeare ha sido el maestro en desvelarnos esa tragedia asociada a la política.

Por tanto, este político es algo muy diferente de un técnico, pero también es algo muy diferente de un *aparatchik*, es decir, de estas personas que pensaba Roberto Michels: esa persona que está más allá de la lucha de poder dentro de un partido y, por tanto, tiene una visión mucho más amplia –como bien ha dicho Joan Rigol– de lo que está en juego en cada decisión. Entonces, en este sentido el político no puede ser exclusivamente pragmático, sino que tiene que tener una hoja de ruta, tiene que tener un mapa, porque aunque tenga que jugar con contingencias, tiene que jugar a partir de algún tipo de lenguaje, a partir de una episteme, es decir, un orden, que yo creo que hoy ya no son las ideologías políticas, pero sí algunos valores muy importantes que quizá sean los que precisamente dan sentido a lo público en nuestros días.

La dificultad, sin embargo, es la falta de tiempo y la falta de un espacio adecuado para poder hacerlo. Y aquí me alegro de tener a una representante de los medios de comunicación, brillante además, como es Mónica, para decirle cuál es mi queja de los medios de comunicación y por qué tienen esa dificultad con la política. Y enlazo con algo que ha dicho también mi rector –perdón, siempre me estoy apoyando en otro para decir lo que digo, pero así quizá sea más didáctico. Antes decía el filósofo que todo se ha puesto perdido de actividades, de actividad. Los

políticos son hiperactivos. ¿Por qué son los políticos hiperactivos, Mónica? Los políticos son hiperactivos por vuestra culpa. Y ¿por qué por vuestra culpa? Porque vosotros también estáis sujetos a un código, a un imperativo sistémico que ha acabado impregnando todo. Bueno, realmente a dos códigos.

Primer punto fundamental del código, que es el siguiente: no hay información, no hay noticia, si no es algo novedoso. Es decir, el término inglés de *news*: noticias y novedades. Por tanto, la función de los informadores, de los periodistas, es irritar permanentemente a la realidad para introducir algo diferente de aquello que ya es conocido. Entonces, en esa irritación de la realidad, lo que se hace es subvertirla, no se limitan a reflejarla, y eso acaba contagiando a aquellos que viven desesperadamente de los medios de comunicación, que son precisamente la clase política.

Entonces, ¿qué ocurre? Que la clase política se vuelve hiperactiva. Todos los días tienen que introducir algo en la agenda de los medios. Por tanto, todos los días tienen que hablar, porque si no hablan ellos, lo hace el contrario. Aquí estamos otra vez con el código éste gobierno-oposición, con lo cual, al final, ¿qué ocurre? Pues que los políticos se ponen perdidos de actividad –me han encantado los términos con los que lo dijo el filósofo. Y al final el ciudadano ya no sabe, llega un momento en que no puede detenerse a pensar, igual como el político tampoco puede detenerse a pensar muchas veces porque es arrastrado por esa lógica.

Pero luego hay otro elemento del código de los medios de comunicación que también afecta mucho a la política, que es esa asociación de la información al entretenimiento en la sociedad en la que vivimos. Eso que los americanos llaman *infotainment*, es decir, que no basta con informar, sino que hay que informar y a la vez entretener, con lo cual se banaliza la información política: en la presentación de los temas políticos predomina más esa línea de entretener informando, o informar entreteniendo. Yo creo que eso es algo que está afectando también sobre todo al discurso de la política. Hay una devaluación del

discurso como consecuencia también de esa otra necesidad. A la vista de esto, me hago al final la pregunta –y la dejo sin contestar–: ¿cómo hemos de formar al político? ¿Cómo podemos recuperar una carrera política? Porque el problema de la clase política es que no hay una carrera política objetivada, al menos en nuestro país, aunque tampoco en la mayoría de países, con la excepción quizá del Reino Unido, donde sí hay efectivamente una serie de pautas que están más o menos objetivadas, donde incluso yo he llegado a ver que se buscan candidatos en los periódicos, es decir, que buscan gente para ocupar puestos, que es algo inimaginable aquí. Aquí el problema es precisamente cómo conseguir despojos para colocar a la gente que ya está ahí. Entonces, la no existencia de esa carrera no nos suscita la necesidad de preguntarnos sobre cuáles deben ser los contenidos de esa misma carrera. Así pues, yo creo que esta fundación tiene delante suyo una tarea importante, que puede ser el ir dotando de contenido, poco a poco, a esa –yo creo que ya casi imprescindible– tarea de construir una carrera política.

Y aquí acabo de verdad. Gracias.

Mònica Terribas

Una reflexió que feia el doctor Vallespín, i que potser també hem de tractar, és la de la «societat desidealitzada»: qui està desidealitzat, els polítics o la societat? És a dir, realment és la societat la que està perdent ideologia, o és que els polítics estan perdent ideologia perquè estan al servei ja no de la cosa pública sinó dels partits? L'Esther Giménez-Salinas suposo que podrà aportar una nova visió de la formació dels polítics, perquè un gènere que s'ha introduït en la classe política és la dona. La seva absència reiterada a l'esfera pública –no només en l'àmbit de la política– segurament representa una oportunitat per construir una nova manera de fer política des del seu punt de vista. Es va parlar molt de la paritat al govern de Rodríguez Zapatero, quan es deia «s'ha fet per fer la foto» i es debatia si les dones i els homes haviem de ser iguals en nombre.

Esther Giménez-Salinas

Moltes gràcies. En un acte de realisme pur jo vull donar les gràcies als membres del Centre d'Estudis Jordi Pujol, als que estan a la cuina, als que no surten a les enquestes i no tenen poder, perquè realment aquest seminari s'ha fet gràcies a la cuina, com moltes altres coses de la vida.

A mi no m'agrada la idea que jo sigui dona i parli de la dona, perquè crec que un dels pitjors problemes que tenim és que de dones sempre en parlem les dones. Hagués estat ideal que fos un home qui parlés de dona i política, però ni dels estudis, ni de les investigacions, ni de les recerques, els homes no se n'ocupen. Explicaré una mica aquesta situació i el seu perquè.

Permetin-me fer un parèntesi, perquè en el moment de presentar-me, la Mònica Terribas m'ha recordat sis anys de la meua vida anterior i vull aprofitar per dir que el pitjor que li pot passar a un país és judicialitzar la política. La política i la justícia tenen dues ètiques i dues lògiques, i quan aquestes es barregen tenim tant una política com una justícia molt dolentes. Potser seria el tema d'un altre seminari, però crec en aquest missatge, crec que les idees han de ser molt fortes en aquest sentit, crec en la justícia i en la política, i crec que és molt negatiu quan es contaminen.

Tanco el parèntesi i torno al realisme: la dona i la política. Em sembla que no dic res de nou si parlo de la desigualtat de gènere, de la incorporació de les dones a la política, a la ciència, a la universitat, a l'empresa, etc. Tenim prou lleis que garanteixen aquesta igualtat –no és un problema legal, doncs–, però la realitat social és molt diferent.

M'agradaria fer alguns matisos abans d'entrar en el tema en concret. Si parlem de dona i política en sentit estricte, és veritat que hi ha poques dones a la política, però si entenem la política com la participació en la vida comunitària (associacions, societat civil, etc.), hi ha moltes més dones que homes. Per tant, jo entenc que el sentit ampli de política està una mica lluny del poder que comentaves, perquè hi ha dones invisibles, dones que fan moure una comunitat, i això també és política.

Per a mi la política no és només ser al parlament, no és només ser en algunes institucions, sinó que és fer una política que no es veu. Si agafem totes les llistes d'associacions, de participació, etc., veurem que aquesta desigualtat de gènere no només no existeix, sinó que hi ha moltes més dones participant en aquesta política de rerefons, en aquesta política que no es veu tant, però que en definitiva és la que també fa moure un país.

Un altre problema que es planteja –i aquí faig una crida als rectors i als investigadors– és que no hi ha investigacions sobre dona i política. Les poquíssimes que hi ha són molt dolentes: per què n'hi ha tan poques i són tan dolentes? Això passa amb dona i política, però també passa amb dona i ciència i amb dona i delinqüència. Com que és un tema que conec molt bé, els ho explicaré: a Europa, de cada cent persones delinqüents, hi ha noranta-cinc homes i només cinc dones. Aquest és un fet molt important, perquè parlem molt de seguretat i de llibertat, i pensar que la dona té una gran resistència a delinquir probablement ens hauria de portar a estudiar-ne el perquè. No hi ha investigacions que expliquin aquesta situació, que es dóna a tots els països d'Europa i segurament a tots els del món, però les xifres són exactes. Des dels països nòrdics es pensava que quan la dona s'incorporés a la vida pública la proporció canviaria, però no ha estat així. Els països nòrdics són els que tenen menys dones delinqüents, però la xifra és molt semblant a tot Europa. No es duen a terme recerques ni investigacions que expliquin el perquè d'aquest fet, de la mateixa manera que no se'n duen a terme sobre dona i política.

I per què passa, això? En primer lloc, perquè el tema de gènere no és important, i com que no ho és i no hi ha revistes de gènere indexades, nosaltres –els investigadors, els que treballem a la universitat– no podem publicar. Si no podem publicar, la carrera investigadora no serveix, per tant, no fem investigació de gènere.

En segon lloc, perquè per fer investigació de gènere s'ha de partir de la ideologia feminista, i hi ha moltes persones que no estan d'acord amb aquesta ideologia. Així doncs, com que es parteix d'un punt que no es pot tractar, es deixa de banda.

En tercer lloc, perquè desgraciadament les poquíssimes investigacions que hi ha sobre dona i política només les han fet dones. Aquesta crec que és una forma molt marginal de tractar un tema, perquè si pensem en la quantitat de problemes que hi ha al món, dubto que una persona s'ocupi només d'un tema específic. La meua crida molt clara, molt directa i molt realista és que els homes també s'ocupin de què està passant en relació amb la dona i la política.

En quart i últim lloc, hi ha la qüestió de què significa l'esfera pública i l'esfera privada; en el temps del contracte social, quan surten els temes de llibertat i seguretat, què significa el món públic. El món públic està ocupat pels homes, i l'esfera privada, per les dones. Aquest procés és imparable, no l'hem trencat, i crec que hem d'anar a les arrels del contracte social per entendre per què es produeix aquesta gran dificultat entre l'esfera pública i l'esfera privada.

A continuació els donaré quatre xifres, perquè aquest és el meu camp i als juristes ens agrada trepitjar de peus a terra. Quin és el percentatge de dones als parlaments del món? Bàsicament, hi ha un primer bloc de països format pels escandinaus i també per Espanya. El següent el conformen els països del mig, que tenen entre un 20% i un 30% de dones, i en aquest hi ha Catalunya i Suïssa; ara bé, si es fixen en els països, veuran que estan barrejats, que no obeeixen a una geografia o una situació, sinó que en funció del moment uns països tenen una política que incorpora dones i altres no. Pel que fa als països que tenen menys presència de dones, com per exemple els Estats Units, Irlanda, França o Itàlia, algú em pot explicar per què tenen tan poca presència? Són països que estan menys desenvolupats que els primers? No, és simplement un problema d'opció política. I finalment hi ha els països que pràcticament no tenen dones al parlament, o els que en tenen un 0,0%.

En relació amb la presència de dones al Parlament de Catalunya, és indiscutible que s'ha produït una evolució, perquè en deu anys hem passat d'un 14% a un 30%. Ha passat el mateix al Congrés espanyol –les xifres són prou clares– i al Parlament europeu. Per acabar, i simplement per contrastar, jo diria que tot això es pot aconseguir amb una

política de quotes. Per exemple, quan mirem el nombre d'alcaldeses a Catalunya, el resultat és molt diferent.

Per intentar sistematitzar la situació, crec que cal reflexionar sobre el fet que nosaltres podem dividir els motors d'Europa –en un sentit diferent dels «motors d'Europa» que deia el president Pujol. Als països escandinaus la incorporació de la dona a la política ja fa molts anys que és una realitat, i el fet que Espanya s'afegeixi als països escandinaus m'agradaria que respongués a una política consolidada, que no fos una política de pèndol, perquè si és així i ara tenim unes quantes dones però d'aquí a vint anys no en tenim cap, no serveix de res. En total, hi ha quatre blocs europeus: els països del nord –que també inclou Alemanya–; els països centrals, que tenen de 20% a 30% –Anglaterra, Polònia, etc.–; els països mediterranis a excepció d'Espanya –França, Itàlia, Grècia–, i els països amb menys del 10%, que són els de l'Est. Amb excepcions, crec que Europa es divideix així: nord, centre, sud i est. Si comparem aquesta realitat amb altres aspectes, com la justícia o la política, la situació és exactament igual. Per tant, la incorporació de la dona és un motor de progrés i de benestar social.

A banda de les xifres, m'agradaria plantejar les tres qüestions següents: Les dones tenen el mateix interès polític que els homes? Hi ha diferències de comportament a l'hora de manar, de dirigir, d'incorporar-se a la política? Aquestes diferències influeixen en la presa de decisions?

A la pregunta de si les dones tenen el mateix interès polític que els homes, hem de recórrer a les investigacions del Regne Unit i els Estats Units –les nostres són pràcticament inexistents– per veure que els interessos de les dones quan s'incorporen a la vida pública es concentren en l'àmbit de l'educació, la família i la sanitat. Això significa que les dones incorporen els valors de l'esfera privada a la vida pública. Encara que no estigui aportant res de nou, crec que és una reflexió molt important, perquè significa que des de la seva esfera, quan les dones arriben a la política es preocupen més d'allò que els afecta directament o d'allò que consideren el valor més important. Les dones donen un

concepte diferent al valor de benestar, un concepte diferent al valor de salut –també ho deia el rector Gabilondo i ningú no dubta que és un home–, i en totes les investigacions es veu que els canvis més importants en l'àmbit del benestar social s'han produït precisament per l'arribada de les dones a determinats òrgans de decisió. Això succeeix amb els partits d'esquerres i amb els de dretes; no és que les dones siguin apolítiques o no tinguin ideologia, sinó que en les investigacions existents, tant quan participen en governs d'esquerres com de dretes, les dones s'ocupen dels temes que afecten específicament l'esfera «privada» –encara que no sigui cert que sigui privada, són els temes del seu domini.

Quant a si hi ha diferències de comportament a l'hora de fer política, a l'hora de decidir, tornem als estereotips. Jo els explico, però crec que des del punt de vista científic les investigacions tenen poc rigor. La majoria –també angleses i nord-americanes– diuen que els homes són més actius en política, tenen més informació política, llegeixen més els diaris, tenen molta més ambició, són més poderosos i, sobretot, són més individualistes. De les dones, per la seva banda, en diuen que són més properes, dialogants, accessibles, treballen més en equip i són més conciliadores. Jo, personalment, vull fer una crítica perquè crec que són estereotips, però no els puc aportar estudis científics perquè no n'hi ha. Per tant, utilitzo els que he pogut consultar, encara que no tinguem resultats definitius.

Què és el que sí que explica la dificultat de la dona per incorporar-se a la vida política? Bàsicament es parla d'un procés de socialització diferent, d'un nivell educatiu més baix i d'un tipus de feina menys qualificada. Per trencar els estereotips em referiré al que conec més en aquests moments, que és el «nivell educatiu més baix».

Si ens fixem en les dones a la universitat, abans del 1914 no n'hi havia cap de matriculada oficialment. Els juristes recordem la Concepció Arenal, que es va vestir d'home per poder anar a la universitat, però a part d'aquesta anècdota, segons els registres les dones van començar la universitat l'any 1914. Actualment, d'acord amb les xifres de 2004, a Es-

panya i a Catalunya hi ha un 56% de dones a la universitat. En conseqüència, no podem partir de la idea que el nivell educatiu sigui més baix.

Ara bé, quan analitzem, per exemple, quantes catedràtiques hi ha a la universitat, les xifres són absolutament diferents: un 12% de dones són catedràtiques, i al centre d'investigació científica, n'hi ha un 16%. Per tant, la pregunta és: què passa pel camí? No podem dir que el nivell educatiu sigui més baix, perquè no és cert. Estem desaprofitant una situació, una inversió i una capacitat molt important que a l'hora de revertir en la societat desapareix. El 97% de nens i nenes estan escolaritzats i el 56% arriben a la universitat, per tant, les explicacions han de venir d'una altra banda.

Amb referència a la influència del tema de gènere en la presa de decisions, les investigacions britàniques tornen a explicar que les dones candidates tendeixen a ser considerades més humanitàries, més pràctiques, més accessibles, més honestes, amb uns principis sòlids i més treballadores. En canvi, els homes són vistos com a més efectius, més decidits, amb més capacitat per respondre a les responsabilitats i amb menys dubtes en la presa de decisions. Però vull insistir que els pocs estudis que hi ha no són suficients per permetre'ns treure conclusions.

Tenint en compte que no tenim ni ciència ni recerca en aquest sentit, segurament l'experiència pràctica de les dones en política –en aquest cas la de la Mary Robinson o de l'experiència escandinava– és el que ens pot aportar informació sobre què significa realment, o què està canviant des de l'arribada de les dones a la política. Així, el noruec Jill Bystydzienski explica: «La creixent resposta del Govern noruec a les idees expressades per les dones activistes coincideix amb el nombre creixent de dones en les institucions públiques. A mesura que les dones han entrat en el Parlament i en els governs regionals i municipals, han fet possible que els problemes, preocupacions i valors de les dones siguin discutits, debatuts i legislats més obertament i amb més freqüència. Moltes d'aquestes dones reberen la formació política dels moviments de dones i foren properes als punts de vista i demandes de les dones activistes. Per tant, portaren l'agenda feminista a l'esfera

pública, a l'esfera de la política, a l'esfera on aquesta agenda té un impacte significatiu. L'entrada de les dones, sobretot quan s'ha produït en un nombre important, ha originat canvis en el contingut i orientació de la política. L'acció del feminisme i del moviment feminista ha impulsat que l'entrada d'aquestes dones tingui un paper significatiu en aquest procés».

Jo crec que si estem entre l'idealisme i el realisme, cal que ens acostem a una realitat molt concreta. No m'agradaria tant treure conclusions com intentar insistir més en algun punt; fa molts anys vam aprendre que quan un vol traslladar una idea l'ha de repetir com a mínim tres vegades al llarg de la conferència. Jo, que sóc una enamorada de la docència, els trasllado algunes de les idees –tres, cinc o sis potser– que han aparegut al llarg d'aquesta breu intervenció.

El primer punt és que cal que la incorporació de les dones a la vida política no sigui un pèndol, ni una moda, ni un maquillatge. A mi em fa molta por perquè no crec en la paritat de cop i volta, no crec en fer un govern meitat dones, meitat homes, meitat gossos, meitat animals, etc. No, aquesta no és la manera d'aconseguir la participació política; la manera és que realment provinguin d'una política estable i pensada. Jo també puc entonar un *mea culpa*, ja que a la meua universitat, per exemple, no hi tenim cap dona honoris causa, i segur que hi ha moltes dones mereixedores d'aquesta distinció. Parlo de la meua universitat, però podria parlar de la Universitat Autònoma i de moltes altres. I perquè? Perquè no hi pensem, perquè a l'hora d'escollir simplement no hi estem pensant. Per tant, no és un problema de quotes, sinó d'estar present a la vida. Quan un és a la cuina, no és al menjador. Cal valorar qui hi és, com hi és i què està fent.

El segon punt és que cal trencar els tòpics. Si tenim un 56% de dones universitàries, el que no podem fer és pensar que no hem d'aprofitar aquesta situació. Això no és possible, i des del punt de vista econòmic és la pitjor inversió que podem fer. Així doncs, no és veritat que el nivell educatiu sigui més baix, sinó que segurament la igualtat d'oportunitats no és tanta.

El tercer punt –que possiblement sigui el més important de tots– és que l'arribada de la dona a l'esfera pública ha portat a l'agenda política temes que abans es consideraven exclusivament de dones. Podríem parlar d'una institucionalització d'allò que podem etiquetar de femení. El fet que determinats espais, com la salut, l'educació i el benestar, siguin un tema important del calendari polític significa que potser els valors que tradicionalment s'han considerat femenins puguin ajudar a construir una altra forma de fer política. I dic *tradicionalment* perquè no crec que hi hagi una línia divisòria entre el femení i el masculí, però sí que és cert que *tenir cura de* sembla patrimoni de les dones, i sinó mirem les professions. *Tenir cura de* sembla una aportació molt important –hi ha molts estudis dels països escandinaus en aquest sentit– per entendre d'una altra manera la política i la comunitat, per donar resposta d'una altra manera a tot el conjunt de la societat –no només al col·lectiu de dones, perquè seria absurd que la salut fos només de dones.

64

Hem d'entendre que a l'agenda política el més important potser no és l'economia, hem d'entendre que per viure bé els valors més importants potser no són necessàriament els econòmics –valors, insisteixo, que tradicionalment han estat masculins. Aquesta seria probablement la millor aportació política que podríem fer les dones a aquest món.

En relació amb això, la pregunta final és: que les dones s'interessin específicament pels àmbits de benestar, educació, etc., significa una limitació d'origen, significa que la nostra vida privada ens fa tan limitades que no podem arribar als altres àmbits o, al contrari, significa que aquest gran valor potser es podria discutir d'una altra manera a l'agenda política, que aquests àmbits fossin els més importants i es comparassin entre homes i dones?

Moltes gràcies.

Col·loqui

Mònica Terribas

Voldria agrair als tres ponents la seva disciplina. Quan em toca fer aquesta feina miro de fer el que hem de fer, que és intentar limitar els ponents, sobretot, perquè els tornarem a escoltar, perquè hi haurà preguntes i ara tenim un temps molt valuós per donar més ritme i més profunditat –si es pot– a tot el que hem escoltat.

Mentre nosaltres érem aquí tancats, la informació que ens ha arribat de l'Agència Catalana de Notícies i d'EFE és que hi ha un trencament del Govern perquè els consellers d'Esquerra Republicana en surten. Ho dic perquè també seria trist que, tenint com tenim un debat actiu sobre política, vostès es quedessin sense saber l'última causa d'irritació col·lectiva. La irritació ha estat vehiculada a través del conseller de Relacions Institucionals, en Joan Saura, que en sortir de la reunió amb el president Maragall ha dit als periodistes que el tema s'havia resolt així. Per tant, ens espera un dia intens. No són paraules del president Maragall, que és a qui li toca comunicar-ho, ni tampoc dels consellers d'Esquerra, a qui els toca sortir del Govern, però està clar que estarem distrets. Hi haurà eleccions, ha dit també en Joan Saura, abans de finals d'any.

A continuació, li demanaré al doctor Gabilondo que faci una intervenció inicial.

Ángel Gabilondo

Sólo estaba pensando en la elegancia de medir el tiempo, porque es verdad que la prisa genera una ansiedad y, además, algunas veces hemos dicho que la prisa es el otro nombre del miedo. O sea, siempre que hay prisa, hay miedo a algo. Y me gustaba también esa elegancia; por una parte se dejaba el papel, pero por otra se miraba hacia otro lado como diciendo que no tenía tanta importancia. Esto sí que se agradece, que no tengamos prisa, quiero decir, sólo urgencia.

Mònica Terribas

Començarem amb les preguntes. La primera: ¿No es troba a faltar una formació filosòfica en bastants dels polítics, que tinguin principis i els visquin de manera que quan un partit proposa una acció bona, no se n'hi oposi un altre sistemàticament? És a dir, que un polític –com ha reflexionat en algun moment el president Rigol– mai no reconeix bondat en una iniciativa del partit contrari? Les llistes obertes no millorarien el fet que un polític estigui enganxat a la seva situació?

Joan Rigol

D'una banda, els polítics necessitem els partits, perquè sinó no s'entén el joc democràtic i la vertebració política. Però sí que em sembla que moltes vegades els partits polítics i el seu lideratge no és tant un lideratge moral sinó un lideratge per dominar la màquina. I aleshores la responsabilitat es transmuta en una espècie de servilisme. Aquest és un dels punts que hem de mirar d'evitar i d'intentar posar-hi una frontera.

De l'altra, és ben cert que hi ha idees i actituds d'altres partits que són molt vàlides i que s'han d'assumir, però en política també és cert que algunes de les iniciatives positives són pells de plàtan estratègiques perquè t'hi fumis de lloros –perdonin la grolleria, però volia ser gràfic. La resposta no és dir «Ei, això és una trampa!», sinó intentar superar-ho. És difícil, lògicament, i és un risc, però al polític que no vulgui riscos se li pot dir allò de «qui no vol pols que no vagi a l'era».

Suggerixo aquests dos elements. Primer, parar atenció als lideratges que són únicament i exclusivament per a màquines interiors i administratives, perquè al meu entendre el que cal en un partit –sobretot quan l'equilibri d'aquells tres elements no funciona– és que almenys hi hagi la sublimació del lideratge moral. Segon, que el diàleg sigui sincer, que mai no sigui estratègic, i per aconseguir-ho, moltes vegades has de despullar allò que és pura tàctica i arribar al fons de les coses, però has d'emprendre aquesta aventura.

Esther Giménez-Salinas

Pel que fa a la formació, sovint els estudiants et pregunten: «I això de què em servirà en el futur?». Jo crec que la formació és bàsica per exercir qualsevol professió. I en aquest sentit, la política n'és una més.

Mònica Terribas

Una de les preguntes que fan també des de la platea és: Per què els partits no es dediquen més a formar políticament els ciutadans? Si és una qüestió de diners, si és una qüestió de no tenir-ho en compte, o si és una qüestió de no formar part de les urgències –com deia el doctor Gabilondo. No és una urgència, la formació dels polítics?

Joan Rigol

Moltes vegades la dificultat és l'endogàmia, és a dir, un es pot dedicar a la política i a la mínima que bada adonar-se que el seu adversari és un company del mateix partit, i al final es troba dient: «Escolta, que jo no m'hi he posat per barallar-me amb un company!». Aquesta endogàmia interna només es pot superar, al meu entendre, si la militància no es basa en una fidelitat purament emotiva, sinó que dins dels mateixos partits els fets reals de la societat hi són presents.

Aquest primer punt és un dels que s'ha de tenir més en compte. De tant en tant, al llarg de la teva trajectòria política t'has de preguntar si l'objectiu amb què et contrastes és el mateix que tenies quan vas entrar en política.

Un segon punt que també s'ha de vigilar és que la dinàmica política no et faci variar aquesta motivació de fons. Per exemple, el polític que té com a punt de referència fonamental Catalunya, quan se situa en l'àmbit de l'Estat –a mi em va tocar ser-hi una colla d'anys– ha de preguntar-se sovint si la seva lògica continua sent la del seu país de referència. Aquestes opcions bàsiques s'han de mantenir fermes d'una manera militant, perquè tan bon punt bades una mica, et trobes absolutament immers en un joc que no és el que creus que has de tenir.

Mònica Terribas

Ha quedat una pregunta a l'aire, que és la de si les llistes obertes millorarien el fet que un polític estigui enganxat a la seva situació. I aprofito el doctor Fernando Vallespín per adreçar-n'hi d'altres, perquè n'hi ha de concretes que l'impliquen directament a ell.

Com es pot saber quina és la realitat, si cada partit o cada mitjà de comunicació hi diu la seva, explica la seva part de realitat?

Si la dona fos molt més visible en política, vostè creu que la resposta a l'enquesta que ens ha llegit seria la mateixa? Estaria tan vinculada amb el concepte de *poder*? És a dir, *¿por qué se dedica la gente a la política, por el poder –esa es la visión que tiene la gente? Si hubiera más mujeres en política, ¿sería quizá distinta la respuesta a esta encuesta?*

Y si todos los políticos sólo tienen en mente la reelección, si eso está ahí.

Fernando Vallespín

Antes de nada, yo no quisiera haber dado la impresión de que mi descripción de la clase política es muy negativa.

Debo comentar una cosa que no he dicho y que me parece que es muy importante también para saber ponderar aquello sobre lo que estamos hablando. Si cualquier otra profesión se sometiera al escrutinio público al que se somete la clase política, sería infinitamente más denostada, probablemente, que los políticos. Es decir, si los abogados, los médicos, etc., estuvieran todo el día en los medios y fueran perseguidos sistemáticamente, no creo que su perfil social fuera el mismo que tienen ahora. Yo creo que es importante, es muy importante dejarlo ahí.

Pero también creo que es muy importante señalar algo que debe ser objeto de un debate específico, y es que, dado que efectivamente se ha generalizado esa visión de la política, es muy difícil que hoy en día las personas de valía encuentren incentivos dedicándose a la política. Una de nuestras mayores quejas en estos momentos, por ejemplo, es la

ausencia de liderazgo en Europa. Es decir, no tenemos líderes europeos. ¿Dónde están aquellos antiguos líderes europeos? ¿Tiene esto que ver, quizá, con la ausencia de incentivos para la política? Es decir, estas son cuestiones, yo creo, muy importantes, que no hemos podido tocar pero que están también conectadas con lo que hablamos.

Yendo muy rápidamente: las listas. Yo creo que sí, que el abrir las listas favorecería una mayor comunicación entre clase política y ciudadanía. ¿Por qué? Sencillamente porque introduciría dentro de nuestro sistema proporcional algunas de las condiciones bajo las que operan los candidatos en los sistemas mayoritarios; por ejemplo en el Reino Unido, donde tienen el incentivo de acercarse a los problemas de sus representados. Ahora mismo, ese incentivo desaparece, puesto que lo que se hace es sencillamente votar una lista. Por lo tanto, yo creo que eso mejoraría la calidad de la comunicación entre representantes y representados, y ya en sí mismo me parece que es un avance.

Ahora bien, hemos hecho una crítica importante a los políticos, pero no hemos hecho una crítica, que también merecen, a los propios ciudadanos. No tengo ninguna seguridad –y lo vemos, por ejemplo, en las elecciones al Senado, que son de listas abiertas– de que los ciudadanos se tomen la molestia de discriminar en el caso de que se les permitiera discriminar. Es decir, que en cierto modo el estatus y la fortaleza de una clase política dependen también de las exigencias que le hagan los ciudadanos, porque son tremendamente sensibles a aquello que éstos demandan; porque los necesitan para poder acceder, precisamente, a esas situaciones de poder.

Y luego, claro, lo del tema de la mujer. Yo he oído respuestas de muchos tipos a esa pregunta. Creo que la pregunta no es: si se incorporan más mujeres, ¿cambiará esa naturaleza tan hobbesiana, maquiaveliana de la política?, o ¿hay menos mujeres porque precisamente no va con ellas el incorporarse a esas lógicas, o reniegan, en cierto modo, de esas lógicas? Es decir, ¿no va con ellas, teniendo esa posibilidad y, además, la capacidad incluso de poder dedicarse efectivamente a la

política? Es una pregunta que tendríamos que resolver empíricamente. Es decir, ahí sí que caben encuestas y estudios, y, entonces, que se pronuncien ellas. Yo no me atrevo a optar por ninguna de las dos, aunque creo que los dos puntos tienen que ver. Es decir, una mayor presencia de mujeres yo creo que sí serviría, por lo menos para romper algunas de esas aristas tan puntiagudas que salen siempre en el mundo de la política tal como lo conocemos, pero lo que no sé es si al final también las mujeres acabarían siendo colonizadas por estas lógicas.

Y luego, respecto al tema de la realidad, eso no tiene una solución. Además, en estos tiempos posmodernos ya hemos perdido toda esperanza de poder objetivar verdaderamente una realidad como la única posible y, además, por definición, los sistemas democráticos pluralistas sólo pueden hacer honor a ese pluralismo permitiendo, precisamente, esas lecturas plurales de la realidad. Y no creo que sea un drama el que tengamos que vivir en un mundo donde nos encontramos historias muy distintas respecto a los mismos acontecimientos y descripciones muy diferentes de una misma realidad. Al final hay una decisión, que es nuestra, igual que hay una decisión, también, por parte del propio líder político.

Mònica Terribas

Dues preguntes que estan en l'àmbit filosòfic i del que planteja precisament aquesta taula. Pregunten: Es demana idealisme, però quan un govern és massa idealista, aleshores se'l critica. Si tothom apliqués la seva ideologia sense matisos, en arribar al govern, el risc de la fractura social seria altíssim. Per tant, no seria millor superar aquesta dualitat entre idealisme i realisme per aconseguir una ètica de la responsabilitat i una lògica argumentativa que defensin les conviccions i les decisions?

I una altra de les persones assistents es pregunta: Com es pot provocar un canvi realista des de l'idealisme? És a dir, com es pot superar i trobar un punt en comú? Per què ha de ser una dualitat? Per tant, en el mateix sentit que l'anterior, com es podria fer una proposta realista partint de les idees i de les conviccions?

Ángel Gabilondo

A mí, en general, no me gustan mucho las palabras que acaban en *ismo*, en general. Del mismo modo que en las corrientes filosóficas tampoco me gustan, con perdón, las palabras que acaban en *ano*. Cuando uno dice: «Yo soy nietzscheano, hegeliano... ano». Bien, tampoco me gustan los *rarismos*, los *ismos*.

Yo creo que en el título, si lo leemos de otra manera, está diciendo que hay que poner entre el idealismo y el realismo la formación del político. Es decir, que la formación del político se sitúa exactamente entre esos dos ámbitos: entre el realismo y el idealismo. Y, por tanto, me parece, puestos a decirlo así, que son peligrosos los ataques de idealismo y son peligrosos los ataques de realismo. Y voy a decir por qué. Alguien dijo que la lucidez era incompatible con la respiración. No lo sé. No lo sé. Bueno, es una frase de un filósofo. Quiero decir con esto que también el filósofo pedestre o el político realista, que llama *realismo* a no tener capacidad de soñar, de imaginar, de luchar, de promover —de estos hay algunos—, suele ser también un peligro social.

Y por eso, ¿cuál es la solución? Formación. Ahora nosotros tenemos un debate en la universidad; si lo que tenemos que hacer es decidir qué tipo de formación hemos de dar, si hemos de adiestrar profesionalmente, no estamos de acuerdo: hay que capacitar profesionalmente, pero no adiestrar sólo profesionalmente. O también está el debate que tenemos sobre si hay que hacer empleados o emprendedores, mientras se nos dice socialmente: «No queremos empleados, queremos emprendedores». Cuando llega un emprendedor a un lugar de trabajo, te dicen: «Lo queremos emprendedor, pero no tanto, porque este chico viene aquí, tiene ideas, se le ocurren cosas, promueve cosas, quiere cambiarlas. O sea, queremos emprendedor, pero no todo el día emprendedor».

Con esto quiero decir que en la formación del político también hay una dosis de algo que hemos de reivindicar: no la docilidad, pero sí la disciplina. Sí la disciplina. Y la disciplina significa la percepción de que es imprescindible el trabajo, el trabajo con otros, el trabajo organizado. Yo soy más amigo de la organización que del orden, ya aviso

desde ahora, pero lo primero que quería decir es la formación. Y la formación nos cura el realismo y nos cura el idealismo. Nos cura absolutamente de estos dos ámbitos. Y vea hasta qué punto es una escisión, una caricatura, que no se corresponde exactamente con la vida en que vivimos.

Porque creo que somos también aquello por lo que luchamos, aquello hacia lo que vamos, aquello que perseguimos. Casi diría que distingo una persona de otra por eso. Dime por qué luchas, dime qué persigues, dime qué te hace soñar, y te diré quién eres. Y lo mismo se lo digo a un partido político; el partido político no es la gestión de lo ya existente, supongo que es la modificación y la transformación hacia otra realidad.

Y luego, la segunda cosa, puestos a educar algo, yo creo que hay que educar en dos direcciones. Primero educar el oído, es decir, aprender a escuchar. Los partidos políticos tienen que aprender a escuchar, y escuchar no sólo con las orejas o con el oído, sino con el oído interno, con toda el alma. Y yo no estoy muy seguro de que los partidos políticos tengan esa voluntad.

Pero ahora hago una distinción, que sí que es polémica, una polémica que está aquí servida: yo creo que cuando he hablado de la reivindicación de la política no estaba exactamente hablando de los políticos, y a mí me parece que uno de los errores es la patrimonialización o apropiación de la política por los partidos políticos. Los partidos políticos son vértebras fundamentales de la democracia, son decisivos para la generación de una sociedad, pero si únicamente se ocupan de la política los políticos, es decir, si los partidos políticos se apropian de la política —cuando la política es una dimensión del ser humano y, por tanto, la responsabilidad de todos nosotros— tendrán que gestionar y buscar fórmulas para la vida política; pero la vida política no es propiedad de los políticos. Y por tanto, las críticas que se puedan hacer a los políticos pueden ser interesantes, pero a mí me parece que se ha cogido una muy buena dirección cuando se ha dicho que lo que hay que hacer es una valoración de la sociedad: ¿cuál es la dimensión política de nuestra sociedad?, ¿cuál es la dimensión comunitaria?, ¿qué preocupación de

transformación tenemos?, etc. Por ahí irían un poco las preguntas y las respuestas.

Mònica Terribas

Precisament hi ha tres preguntes que van una mica en aquesta direcció.

Hi ha una reflexió molt llarga, que intentaré resumir, perquè no seria el cas ara de fer-la; és una reflexió final sobre si realment estem vivint en un estat de dret, perquè de vegades es diuen coses i es violen drets, i finalment això no es fa visible. Però atenent a algunes declaracions de polítics que diuen públicament que quan governen els uns roben perquè, si no, quan governin els altres també robaran, diu que això no s'explica, i es planteja, fins i tot, si els partits parlamentaris haurien de ser il·legalitzats i partir de zero. Aquesta reflexió aniria més enllà, però paral·lela a la vegada a una reflexió que feia el doctor Vallespín ahir, que era que els partits polítics són imprescindibles.

I en aquest sentit, una altra pregunta és: Com s'ha d'exercir la responsabilitat dels partits polítics a l'hora de triar aquelles persones que en l'àmbit de l'Administració han d'aplicar els càrrecs? *Que este es un debate que nosotros tenemos muy encima de la mesa, porque se está discutiendo si los cargos políticos de confianza en la Administración los deben ocupar personas de la confianza de los partidos y, con relación a la confianza de los partidos, de fidelidad a las líneas programáticas de esos partidos; o si los deben ocupar personas que, por su formación y sus características curriculares, respondan al mejor perfil.*

I finalment –les vaig agrupant, perquè n'hi ha un munt– una altra seria: No tindríem una millor acció política si els programes electorals fossin més oberts i després es fessin referèndums, com passa a Suïssa? És a dir, en la línia del que deia el doctor Gabilondo, que la política no quedés patrimonialitzada pels partits i realment el poble tingués veu periòdicament, no només a través de referèndums, sinó a través de la nostra vida pública.

Fernando Vallespín

Yo creo que aquí hemos estado enfatizando quizá en exceso el principio de las responsabilidades de los políticos, y estamos quizá ignorando también la responsabilidad que tiene la ciudadanía en lo que está ocurriendo. Es decir, que vivimos en unas sociedades políticas donde los ciudadanos son ciudadanos, diríamos, consumidores, que realmente atienden a la política en función de aquello que los políticos pueden concederles y que, por tanto, son ciudadanos que tienden a aproximarse a lo político en tanto en cuanto aquello que se discute tiene que ver con algún interés específico de cada uno de ellos. Por eso hablamos de ciudadanos reactivos: ciudadanos que están adormecidos durante todo el tiempo en tanto que tales, pero que solamente despiertan cuando acontece algo que, efectivamente, consideran fundamental para el avance de su propio interés, ya sea como colectivo o ya sea el puro interés individual.

74

Por tanto, yo creo que bajo esas condiciones hay que ser cauto a la hora de intentar buscar la solución de la política, exclusivamente el traslado de una política apoyada en el principio de la democracia representativa hacia una política más refrendaria.

Yo no creo que el sistema político suizo sea fácilmente trasladable a otros sistemas políticos que sí han seguido una trayectoria muy diferente a la hora de conformar sus propias democracias. Los referendos son siempre armas de doble filo. Lo vemos sistemáticamente. Históricamente estamos acostumbrados a evaluarlos así. Por tanto, yo no creo que cambiando las reglas podamos cambiar necesariamente aquello que es imprescindible para el mejor funcionamiento de los sistemas democráticos, sino que lo que hay que cambiar es, en cierto modo, la cultura que sostiene a esas reglas. Es decir, el problema fundamental es el problema de la cultura política y, por tanto, cómo podemos promover una cultura política más participativa. Y yo me daría por satisfecho con que hubiera una mayor participación dentro de las estructuras que ya tenemos y no intentar cambiar las reglas para elevar las cifras de participación, porque igual podemos encontrarnos con que

hay referendos en los que, de repente, acude el 15% o 20% de los votantes –que ocurre también en Suiza, ¡cuidado!, o sea, que no es un problema exclusivamente nuestro o de los italianos. Así que muchas veces nos encontramos con una alta participación, sobre todo en países donde hubo en un momento dado la obligación del ejercicio del derecho de sufragio –tienen que ir a votar, por ejemplo, cuando se les convoca–, pero sin embargo unos niveles de reflexión política que no son particularmente altos.

En definitiva, yo creo que hay que distinguir claramente todo lo que tiene que ver con las reglas de lo que tiene que ver con la cultura política que subyace a esas reglas, y cambiando las reglas no siempre se consigue un efecto sobre esa misma cultura política. Y aquí es donde entra una vez más la implicación que tiene el propio espacio público; el espacio público de crítica política me parece que facilita también la participación, sobre todo un espacio público donde se acude humildemente a buscar información en torno a las posturas relativas al mundo de la política.

Por tanto, a este respecto, me parece que el criterio éste de transformar las reglas hay que tomárselo con mucha cautela. No digo que no haya que hacerlo, pero sí hacerlo muy cautelosamente.

Respecto a la cuestión de los cargos públicos y la confianza por capacidad, que es muy interesante, uno de los elementos fascinantes de los políticos para la gente es que sirven para todo, que son multifuncionales; o sea, que tengan que estar de ministros de Industria y luego pasen a ser ministros portavoces del Gobierno, para convertirse después en embajadores en Roma. Y que sirven para todo, que verdaderamente son hombres orquesta.

Se tendría que estar supeditado a la gestión, y hay que decir que el 80% de una proveniencia de la gente que forma parte de la clase política es la Administración pública. Es decir que tienen un conocimiento de cómo se gesta la cosa pública –la mayoría de ellos, no digo todos, pero una mayoría estadística sí ha tenido algo que ver con la Administración pública, es decir, sabe cómo gestionar más o menos, o pertenece

a los altos cargos de un estado, de la administración o de los diferentes niveles de las administraciones públicas.

Entonces digamos que la forma a través de la cual se gesta o se gestiona una política en un lugar u otro tampoco difiere tanto. Es decir, que esa multifuncionalidad no es tan irracional como parece, pero evidentemente no lo permite todo, es decir, no todo el mundo sirve para todo. Lo hemos dicho antes, y me parece que es muy importante, que los que están en la cima absoluta de un ministerio –un ministro, por poner un ejemplo, un *conseller*, el presidente de una comunidad, el presidente de cualquier gobierno o un alcalde– no necesitan ser expertos en todos los temas sobre los que tienen que decidir, porque ya hemos visto que quizá lo fascinante de la labor del político es precisamente que, a la vista de aquello sobre lo que le asesoran los expertos, después decide, y decide bien, decide con sentido.

Lo que pedimos a los políticos, por tanto, creo que es un poco eso: que tengan capacidad para armar de una manera congruente todo ese conjunto de elementos que se les ofrece a la decisión. Desde esa perspectiva, yo creo que el hecho de que puedan ser multifuncionales sí es importante. Ahora bien, esto no significa que necesariamente los partidos proyecten su estructura y la necesidad objetiva que tienen de –como decimos nosotros en nuestra jerga– distribuir despojos, cargos, para pagar la fidelidad, la lealtad o los servicios prestados por los determinados individuos de su organización. Es decir, los partidos tienen una estructura que no debe trasladarse a la estructura del gobierno. No sé, son lógicas diferentes. Alguien puede ostentar un cargo altísimo en el partido y eso no significa que después tenga que tener un cargo similar dentro del gobierno. Son lógicas, creo yo, diferentes.

Por tanto, una cierta multifuncionalidad sí que es relevante, siempre y cuando estemos hablando de capacidad para trascender el interés partidista y pactar decisiones con sentido. Pero, por otra parte, hay una serie de límites también, como el no mezclar la distribución de los despojos de la política con la necesidad de ubicar en los cargos a quienes estén mejor dotados para ello.

Esther Giménez-Salinas

Sobre aquest últim tema, el de la confiança o la professionalitat, voldria comentar que jo no m'imagino cap càrrec polític ni cap càrrec professional sense confiança. Jo, des de la meva universitat, penso que he de tenir una confiança plena en els meus vicerectors, perquè sinó és impossible governar. Em sembla que la confiança és un punt bàsic per poder governar, però confiança no vol dir confiar només en persones determinades que han arribat a un càrrec polític dins del partit.

Pel que fa als càrrecs polítics, em sembla que un director general –o semblant– ha de ser competent en la seva matèria, i no veig cap impediment en el fet que tingui confiança i alhora sigui competent. Si analitzem una mica el dret comparat, veurem que hi ha molts llocs on els càrrecs intermitjos són càrrecs de confiança, perquè hi has de tenir confiança. Jo molt sovint deia: «Si em posen en segons què, seré la pitjor gestora, però si estic en la meva àrea i amb la confiança necessària, puc ser competent».

En conseqüència, crec que allò de «todo vale para todo el mundo», «los hombres orquesta», és molt relatiu. Potser en determinats nivells o càrrecs és vàlid, però jo fins i tot penso que un ministre o un conseller ho fa millor si coneix una mica la seva matèria, perquè hi entén més, té més compromís, sap més de què està parlant i sap més cap a on dirigir. No cal que en sigui el més gran expert, però crec que no tots servim per a tot. Jo sóc molt franca amb això: crec que el nivell de confiança és bàsic, que no es pot treballar sense confiança, que és impossible portar un govern, una política, un partit, sense confiança però amb professionalitat. I la professionalitat ve del teu lloc d'origen, no pot ser de tot.

Els demano disculpes per la contundència.

Joan Rigol

Jo de vegades m'havia trobat empresaris que quan feien una crítica als polítics deien: «Això ho arreglo jo», pensant que la capacitat de gestió tècnica i empresarial servia mimèticament per a la política. I aquest és un error greu.

El polític, al meu entendre, té per missió fer de mediador entre les limitacions dels seus recursos i les necessitats de la societat, i ha de saber fer aquesta síntesi amb una motivació ideal. És a dir, si em fan triar entre l'idealisme i el realisme, diria que s'ha d'actuar amb realisme davant dels problemes immediats que et porten al despatx i que no pots resoldre amb paraules i discursos, sinó que has d'arreglar amb mitjans, amb diners o com sigui. Però la motivació ha de portar implícit un cert ideal de país, un cert ideal de societat o de comunitat humana.

I això és el que fa que a un polític li pugui agradar tenir el poder, perquè moltes vegades la imatge d'avidesa de poder del polític es planteja en sentit negatiu. Però no, un polític té desig de poder i de guanyar les eleccions perquè això forma part de la seva vocació si hi va amb la visió de síntesi que comento. Els asseguro que segons quins empresaris possessin davant de qualsevol institució seria un desastre, perquè no estan acostumats a aquesta visió de síntesi.

Vull fer referència a un altre aspecte que s'ha plantejat. Escoltin, estem en un moment en què l'individualisme creixent de la nostra societat ens incapacita pels reptes que tenim a la cantonada, i la nostra societat necessita el coratge per plantejar els problemes que anem veient. Ara direm que poden semblar tòpics, però són molt reals: la immigració, la globalització, els recursos naturals, etc., són temes de primer ordre que afecten la consciència de la gent, que afecten els polítics i que no es plantegen amb la necessitat i la peremptorietat que cal. I aquest, per mi, és un punt on conflueixen la societat i els polítics. Tots comentem aquests problemes amb una certa pietat, però a la mínima comencem a xiular i fem com si no hi fossin. Aquest és un dels punts de contacte entre societat i polítics que se'ns plantejarà en un futur relativament immediat i que no volem afrontar.

Per tot això, em sembla que la crisi política només es pot resoldre en connexió amb la crisi de la societat mateixa; no pot només la gent que té una visió existencial personal del que és una comunitat humana, del que és un poble, tirar endavant la resolució del problema polític.

Abans he citat en Maritain, i si em permeten ho tornaré a fer: «Les institucions no tenen ànima, només tenen ànima les persones i, per extensió, els pobles. Les institucions polítiques són funcionals, bàsicament. O sabem resoldre el problema de les institucions des de la vivència personal de cadascú i de la connexió que significa una comunitat humana, o no ens en sortirem». Els realistes –que només són realistes– es pensen que la gent només es mou per interessos concrets i immediats, i perden la realitat de saber que darrere de les persones no hi ha només els calers i els interessos immediats, sinó també bons sentiments. I si fas aflorar els bons sentiments amb credibilitat, avances en aquest sentit comunitari.

Així doncs, i tant que sí al realisme, i com més millor, però al realisme de debò, al realisme de saber que la gent no actua només per pragmatisme pur, sinó que també ho fa d'acord amb les bones intencions respecte de les seves conviccions.

Ángel Gabilondo

Quizás tarde, pero yo creo que el gran peligro del político es la frivolidad –y luego, en segundo lugar, habrá que ver qué es la frivolidad. Se dice que soy «el filósofo», yo miro quién será éste, pero no sé, también me pasa lo mismo cuando dicen «el rector». Tengo un hijo que dice: «Mi padre es profesor de filosofía pero ahora trabaja de rector». Me gusta lo que dice.

Quiero decir esto porque es muy peligrosa la gente que se identifica con el trabajo hasta el punto de tomar posesión de él y estar poseído por él, y eso es algo que le ocurre a alguna gente. Y por poner realismo a esto, soy rector de una universidad donde hay 40.000 personas, donde 5.000 trabajan –o al menos la plantilla es de 5.000 personas...– y 32.000 son estudiantes... Bueno, era una broma: trabajan los 5.000. Pero lo que quiero decir es que estamos en un minigobierno de 40.000 personas. Nos toca gestionar eso y, por tanto, aunque uno hable de la ilusión y tal, también le preocupa que el agua salga por los grifos; en fin, pequeños detalles.

Conviene poner esto en su lugar para poner también en su lugar el discurso anterior, que es un discurso que acompaña a una tarea directa y permanente de gestión.

¿A qué llamo *la frivolidad*? La frivolidad es quien introduce confusión en las instituciones, quien toma decisiones arbitrarias, las cambia cada día y, en vez de aclarar –que es la obligación del político, poner en claridad las cosas–, lo que genera son debates sociales innecesarios. Si hay un charco se meten; si no lo hay, lo hacen hasta que se puedan meter y generan en los ámbitos sociales –cosa que hacen muchos políticos– confusión y debates infecundos. Con lo cual, éste es uno de los grandes problemas de la política: la frivolidad, que va acompañada de grandes debates sociales que nos tienen a todo el mundo entretenidísimo, pero en los que no entra la creación de un mundo más justo, más libre, que creo que es de lo que se trataba.

Luego, por otro lado, la defensa de las ideas. Yo soy un gran defensor de las ideas por una razón: porque me parece que son la concreción de los ideales. Yo no creo que las ideas sean el fin de los ideales. Yo no creo que uno tenga ideales a los dieciocho años y cuando se hace mayor los olvide y pase a tener ideas. Yo creo al revés, que las ideas son la maduración de los ideales, la concreción de los ideales y la puesta en realidad de los ideales. Y, por lo tanto, me asustan los políticos sin ideas, me producen terror los políticos sin ideas.

Y luego diré otra cosa para, quizá, acabar. Como ha dicho el profesor Vallespín muy atinadamente: el elemento de la contingencia. Nos movemos siempre en el ámbito de lo discutible. A mí lo indiscutible cada día me interesa menos –esto lo digo ya desde ahora–; me interesa más lo discutible. La política se mueve en el ámbito de la deliberación, de lo que hay que decidir y es discutible. Yo digo que las grandes decisiones de la vida se mueven en el ámbito de lo discutible. Cicerón pone tres ejemplos, dice: «¿Con quién viviré? ¿A qué dedicaré mi vida? ¿Me empeñaré en alguna guerra o no?» O sea, éstas son para él las tres preguntas un poquito interesantes que se mueven en el ámbito de lo discutible. Y, desde luego, me asustan los políticos que hablan como si fuera

indiscutible lo que dicen. Me asustan los políticos que se expresan como si ésa fuera la única opción, en vez de presentarse con la modestia de que hay buenos argumentos para ir por ese camino. Y, entonces, ¿por qué? Porque lo ponen todo poblado de fundamentalismo, porque eliminan con sus palabras a los demás.

Así que nada de frivolidad; más ideas y un poquito de humildad. Estamos en el ámbito de lo discutible; tomemos posición, pero presentémoslo como discutible.

Mònica Terribas

Passem a més preguntes. Una pregunta adreçada al doctor Vallespín.

¿Estaría de acuerdo con la similitud que se establecería si consideráramos las encuestas políticas de hoy como lo válido de antaño, en el sentido general de complacer al cliente o los gobernantes? Es decir, ¿las encuestas políticas de hoy están al servicio del gobernante? ¿El fin justifica los medios? Yo creo que es obligatorio que esta pregunta salga en un momento u otro, porque el doctor Vallespín también se ha referido a esta cuestión.

¿Qué lugar ocupa la rebeldía contra lo injusto en el idealismo? Es decir, esas actitudes de rebeldía en el terreno político contra la injusticia, si hoy tienen o no tienen cabida.

¿Cómo podemos exigir responsabilidad a los medios de comunicación para que dejen de potenciar la inmediatez y el debate político de corto alcance en detrimento de los proyectos de largo alcance con objetivos de transformación profunda?

¿Cómo podremos hacerlo, especialmente cuando muchos de estos medios son privados y, por lo tanto, también tienen la necesidad de vender su producto?

Y, finalmente, ¿qué tenemos que hacer para limpiar la imagen de los políticos?

Fernando Vallespín

¿Para mí todas ellas?

Mònica Terribas

Bé, anem fent...

Fernando Vallespín

Yo me doy por aludido, sobre todo por lo de las encuestas, si se hacen para complacer al cliente. Las encuestas se hacen por muchas razones. Yo creo que la fundamental es para intentar saber qué opina la gente de todo un conjunto de cosas. O sea, más que para saber qué va a hacer la gente en un momento dado –cómo va a votar, por ejemplo–, es para ver qué opinan respecto de cuestiones que están en el centro del debate político. Y entonces, en ese sentido, digamos que todo el mundo puede encargar encuestas, desde un medio de comunicación hasta un partido político, y es legítimo que se haga.

Otra cosa es el reflejo de las encuestas en los medios; yo ya podría escribir casi un libro al respecto. Y les voy a poner un ejemplo que me parece que es muy interesante, porque las encuestas también hacen una contribución al sistema democrático que no deja de ser interesante. Y yo creo que se puede ver muy claramente con un ejemplo, que es el caso Lewinsky. Es un caso del que ya no se habla, pero que en un momento dado concentró toda la atención del público. Entonces, en esa especie de pugna entre el fiscal Starr y Clinton, yo recuerdo que siempre –además todo el mundo contemplaba a la Casa Blanca; nunca la Casa Blanca recibió tantas miradas como en ese momento– había una cosa que me llamaba la atención, y es que aparecía el índice de popularidad, cada día, de Clinton. Un índice de popularidad que no cedía, es decir, que se mantenía elevadísimo, y que, al final, consiguió salvar al presidente.

Es decir, que la gente no tuvo que votar; votó de una manera indirecta manifestándose respecto a algo que estaba concentrando a la gente en la política, con lo cual no siempre somos o actuamos como una democracia de audiencia, que es lo que se dice –es decir, que nos limitamos pasivamente a contemplar cómo actúan los agentes políticos en un escenario, que es el que ponen los medios de comunicación–, sino

que, de vez en cuando, el público forma parte de esa representación a través de la mediación de las encuestas. Entonces, a través de las encuestas, también participa de la función que nos hacen los políticos en el escenario de la política.

Por tanto, yo creo que son muy importantes las encuestas y por eso es importante también que aquellas que se hacen con dinero público –como es el caso del CIS, o del CEO (Centro de Estudios de Opinión), aquí en Cataluña– se hagan bien y, sobre todo, no se trate de manipular a través de ellas. Pero creo que existen mecanismos que pueden, o que permiten, en cierto modo, establecer denuncias fundadas cuando esto sucede. Eso lo digo yo, que estoy dentro; o sea, es posible.

Y respecto de la rebeldía contra lo injusto, yo suscribo aquí todo lo que ha dicho el profesor Gabilondo: responsabilidad de los medios de comunicación. Yo creo que esta tarde ya se va a decir más.

Y luego, un punto que es muy importante: el interés del político por la noticia de mañana y el menor interés por una perspectiva a largo plazo. Yo creo que quizá una de las consecuencias no deseadas de la organización de los sistemas democráticos es el «cortoplacismo». Es decir, ya he comentado antes que los políticos lo que desean es ser reelegidos; son muy cautos para no adoptar decisiones que, cuando llegue el momento de la reelección, no hagan que se les pueda echar del poder que ocupan. Por tanto, ahí hay también un código del que se imbuye todo político, que es tener que calcular perfectamente los tiempos en función del momento electoral. Esto impide el llevar a cabo sobre todo reformas en profundidad que requerirían de un plazo mucho más amplio, pero que el político se prohíbe porque no van a tener después un rendimiento electoral concreto.

Mònica Terribas

Una de las cuestiones que hay en relación con esto es precisamente si cuando estamos, como ahora, en un proceso de paz, van a pasar por encima del fin de ETA esas citas electorales que condicionan tanto a los partidos, que sería, en definitiva, lo que se está planteando.

Joan Rigol

A mi em preocupa que després del batibull de l'Estatut entrem en el batibull de la campanya electoral. No sé fins a quin punt el nostre país ho aguantarà amb el mecanisme de defensa que té actualment, que és el de girar pàgina, no parlar-ne i esperar que les coses passin per veure el què.

Em preocupa saber si tindrem una campanya electoral que representarà un aixecament d'aquest nivell polític, cosa que ens costarà Déu i ajuda. Em preocupa el paper que tindran els mitjans de comunicació durant aquesta campanya, que estarà basat en la realitat dels polítics però que serà una caixa de ressonància. I a mi m'agradaria que el que es donés d'aquest debat i d'aquesta dinàmica fos del bo i millor, però probablement seran les anècdotes que ridiculitzin i que vagin configurant de forma gairebé esperpèntica la imatge dels nostres partits polítics.

Aquesta és una de les preocupacions que tinc i que segurament exigeix coses que són molt difícils de posar en pràctica. Jo recordo que m'havia trobat amb els líders dels diversos grups parlamentaris, i havien arribat a fer comentaris que deies: «Mira, sembla, que hi ha un diàleg sincer», però durava fins que sortien a la porta. Parlant en plata, aquesta és la realitat dels problemes. I una de les preocupacions és com i de quina manera, després d'una fatiga tan gran com ha estat la del nou Estatut, ens podem afrontar a tres o quatre mesos d'una erosió mútua considerable.

Ángel Gabilondo

Yo me había preparado la respuesta a las cuatro preguntas anteriores, pero eso quedará para otra vez.

Yo lo que quiero decir, con respecto a estas inquietudes, es que el respeto y el amor que hay hacia Cataluña es enorme en toda España. Y quiero decirlo en este momento en el que algunos, empeñados en generar otra concepción y crispación, nos turban la mente a otros muchos. Y como esto se dice poco, es bueno decirlo ahora.

Yo vivo en Madrid, vengo de Madrid, y aquí hablamos en castellano y en catalán, sólo lamentamos no poder hablar más lenguas. Yo me apellido Gabilondo Pujol: el primero es vasco, el segundo catalán, supongo

que esta mezcla será peligrosa, no lo sé... En todo caso, me siento muy halagado de que se me invite a venir aquí, lo encuentro absolutamente natural. A ver si de una vez combatimos a los crispadores, este empeño absoluto en hacer de todo un gran drama, en abrir de cada asunto una polémica social. Yo creo que lo que nos pasa es que vivimos vidas muy mediocres, bastante aburridas y muy sosas, y necesitamos proyectar más allá de lo que ocurre y leemos en el periódico para ver qué podemos pensar, a ver si nos pasa algo. Es muy interesante leer el periódico por la mañana a ver si me ocurre algo.

Digo esto porque efectivamente se ha identificado el pensamiento con el afán de novedades, y se ha creído que si algo es nuevo, quiere decir que es mejor. El periódico de hoy es mejor que el de ayer, porque es más nuevo, está más calentito. Esto, el afán de novedades, lo criticó Kant. Yo no quiero novedades. Las novedades son una cosa que daban en el ejército, y cuando te llaman para decirte: «Te tengo que dar una noticia», generalmente suele ser mala.

Yo no quiero eso, y, por tanto, lo que quería ver es si logramos una serenidad, una medida, un espíritu social donde trabajemos activamente sin hacer de cada cosa un gran drama. ¿Que hay un cambio político en Cataluña? Pues yo sólo deseo que vaya muy bien, que se haga rápido, y mucha suerte. Y menos dramas, por favor, que esto es una sociedad melodramática permanentemente. Esto, por un lado.

Luego, junto a esto, otra cosa: la mujer, se ha hablado de la mujer. Miren, nosotros vivimos en una comunidad donde, teóricamente, el papel de la mujer está absolutamente reconocido y donde a la práctica se producen elementos de discriminación permanente. El resultado es la discriminación, y, por tanto, lo que tenemos que hacer, y estamos haciendo, son observatorios de género para ver qué es lo que ocurre y qué es lo que hace que, habiendo más mujeres y estando en condiciones de preparación en muchos casos muy superior a las del hombre, finalmente no accedan a puestos de responsabilidad.

Y hay algunos indicadores de lo que pasa. Hay algunos indicadores, y se puede, además, intervenir para modificar la situación. Nosotros

tenemos un Instituto de la Mujer desde hace veintiséis años, que hace estudios permanentes sobre la mujer. Ya me he llevado dos deberes: uno, que tiene más que ver con la política, y otro, para que lo hagan. Pero si no hay más hombres interviniendo en estos ámbitos es porque también hay mujeres que entienden esto como intrusismo. Dicen: «¿Qué sabrá usted, si es un hombre, hablando de las mujeres?» Casi me daba vergüenza ahora hablar de las mujeres...

Ayer, en este ambiente maravilloso y amigable que generan ustedes aquí, estuve en el acto de presentación de la presidenta de Chile, que estaba de visita: al lado estaba la ministra de Cultura de España, que es una mujer; al lado, la ministra de Cultura chilena, una mujer; al lado, la secretaria de Estado de Cooperación Internacional, una mujer; y al lado un hombre, que era Saramago. Desde luego, las cuatro intervenciones iban en la dirección de que la mujer, la cultura, gracias a la mujer, por fin la mujer..., y salió Saramago y dijo: «Perdonen ustedes que yo no sea mujer, pero es que no lo he podido lograr». Bueno, me hizo mucha gracia la intervención de Saramago.

Yo creo que pasa lo mismo con esto, hará falta buscar discursos de equilibrio, de serenidad, de ponderación. No esgrimir –como muy bien decía la rectora– esta arma como si fuera un valor en sí mismo considerado. Hay mujeres maravillosas y otras que no lo son tanto, ¿qué le vamos a hacer? Y con los hombres nos pasa un poco lo mismo. Pero sí es verdad que hay una discriminación y hay que generar espacios de igualdad; ahora bien, si se hace de eso también un espectáculo, el espectáculo de una moda, me parece que haremos un flaco favor a la libertad de la mujer, que no necesita de estas componendas.

Mònica Terribas

Tres de les reflexions que es feien des del públic eren en aquesta mateixa línia: si la llei de paritat és una mesura cara que permet cobrir quotes necessàries a l'espera que sigui natural; si el que permet ara és corregir-ho fins que sigui natural, i fins que a quin punt les

dones que es busquen pels càrrecs polítics no es busquen precisament per les seves qualitats.

Esther Giménez-Salinas

Voldria fer una última reflexió sobre un tema que no s'ha tocat i que jo pensava que sortiria. Entre l'idealisme i el realisme, l'idealisme significa unes lleis, i no hem parlat del fet que els polítics i els partits porten el seu idealisme a les lleis. Per tant, crec que un dels temes més importants –també respecte al tema de les dones– és si les lleis passen per davant dels desitjos del partit o si corresponen realment a l'idealisme del partit. Jo entenc que, bàsicament, l'idealisme es trasllada a les lleis concretes, i la política es porta a terme a través de les lleis. En conseqüència, crec que hem parlat molt de l'idealisme i del realisme, però en essència això es trasllada a quin tipus de societat volem. I cal preguntar-nos: hi ha unes lleis que canvien la societat o una societat que es canvia a través de les lleis?

I amb referència al tema de la dona això significa que no és tant un problema de quotes com de motivació. La gent aprèn a viure i a respectar les lleis si s'hi sent motivada, però si són coses imposades és impossible que tirin endavant.

Volia fer aquesta reflexió final perquè en cap moment s'ha tractat aquest tema, i per a mi les lleis són el que regula la convivència de les nostres comunitats. Per tant, hem de veure si aquesta regulació s'ajusta a l'idealisme en el moment de posar-la en pràctica.

Mònica Terribas

Vull agrair al Centre d'Estudis Jordi Pujol que m'hagi permès aprendre tant durant el matí d'avui. Espero que vostès comparteixin amb mi aquesta percepció: que hem après i que ens han aportat reflexions molt positives. Si no fos per la crisi política, estic convençuda que els líders polítics del nostre país, avui, després d'aprovar l'Estatut, haurien volgut estar asseguts en aquestes files escoltant aquestes reflexions que segur que els haurien aportat una perspectiva nova i diferent. En qualsevol cas, han estat reflexions molt útils per a tot el que ens espera.

Fernando Vallespín

Sumarme al juicio que ha emitido mi rector con respecto a la relación España-Cataluña, que suscribo absolutamente.

Y luego también otra cosa que yo creo que él representa aquí muy bien. Yo creo que si hay una conclusión a la que podemos llegar después de esta mañana es la importancia del pensamiento para la política ajena, para la vida. Y, sobre todo, esta reflexión –la que ha representado él, efectivamente, en esta mesa– nos debe conducir también a intentar recuperar esa dimensión humanista que estamos perdiendo en todas las dimensiones de la vida. Me parece que esto es absolutamente fundamental.

Mònica Terribas

Moltes gràcies al doctor Vallespín, a la rectora Giménez-Salinas, al president Joan Rigol i al doctor Àngel Gabilondo. Moltes gràcies a tots.